

مندرجہ سی

شیخ جمال الدین .

اسلام دنیا سندنہ مذہباز۔

ر . ف .

آلتی شہر تورکساری

خیانتندن۔

نوشیروان یاوشف .

باشقردلر۔

محمد کمال مظرف .

ملاحظہ و مدافعد۔

محمد یوسف دبیردیف

خاتونلرنک مسجداکرگہ

یورولری۔

قریم محکمہ شرعیہ سی طرفندن

اعلان ایتلگان زسی قنوی .

خارق العادت حقندہ غی

خبرلرگہ اوشانؤ۔

«المقطف»

تربیه و تعلیم۔

«مکتب تیرہ سندنہ»۔

عبدالرحمن سعدی .

اشعار .

مراسلہ و مخابرہ: قازاندن .

حکایہ۔ «ایدیکہ باطر»

مترجم: احمد سردار .

شور

عدد ۱۵

۱ آغوست = سنہ ۱۹۱۷

محرری: رضا الدین بن فخر الدین

ناشری: «م . شاکر و م . شاکر رمیقلر

۲۵ شوال - ۱۳۳۵ سنه

۱ آغوست - ۱۹۱۷ سنه

شهر آذربايجان والوغي حادير

شيخ جمال الدين

(باشى ۱۴ نچى عدده)

جمال الدين ننگ بو مرتبهده مصرغه كيلوى بادي بر تفرج قيلو و مصرده كورلور كه تيوشلى بولغان اورونلرني كوروب يورو ايچون كنه ايدى. لکن رياض پاشا مصرده حكومت قوناغى بولوب طورونى و بر قدر وقتلرغه قالونى اوتدى. روسيه آچهسى برله آيغه يوز صوم وظيفه تعيين ايتدى. مشهور شاعرلردن حافظ ابراهيمنگ رياض پاشا حقتدهغى تاين مجلسنده سويله گان اوزون قصيده سنده رياض پاشاغه:

وكم نابغ في ارض مصر حميته
و مثلك من يعصى الكريم و ينع
رعبت جمال الدين ثم اصطفيه
فاصبح في اقباط جاهك يرتع
و قد كان في دار الخلافة ناويا
و في صدره كنز من العلم مودع
فجئت به و الناس قد طال شوقهم
ال المعنى بالبراهين يصدع
فحرك من افهامهم و عقولهم
و عاودهم ذاك الذكاء المضيح

ديگان خطابندن مقصود اوشبو ماجرادر. جمال الدين اوشبو اوتنجنى قبول قيلوب مصرده قالدى.

بو حالتى بولورى برله مصرده بولغان شاگردلر، علم كسب ايتو يولنده يوروجى ياشلر شيخ جمال الدين يائنه يابربولوب كيلدیلر و استفاده قیلورغه كرشیدیلر. اصول الفقه، فقه، تصوف، حكمت نظريه، كلام و علوم عاليه درس لرینه دوام ایتدیلر. اوشبو شاگردلر ننگ

برسى موندن اون بلر مقدم وفات بولغان مصر مفتيسى محمد عبده حضرتلرى ايدى.

سیدننگ درس خانه سی اوزینگ حجره سی ایدى. بو حجره، شول وقتدهغى شاگردلر ايچون «كعبه» اورتده حرمتلو كورله در، هر طرفدن شونده گروه گروه بارالر، سیدننگ درس لرینی غنیمت بله لر ایدى. «جامع الازهر» كه زیارت قصدی برله بارسده درس ايچون آنده بارمادی.

جمال الدين، اوشبو شاگردلر كه يازو و سوز توزه توحقنده آبروم صورتده تحريض و ترغيب قيله در؛ اوزى تكليف قیلوب جريده لر كه علمى و ادبى مقاله لر يازدردر ايدى. اوشبو سيدن مصرده انشا و تحرير اشلى كوتارلدى و يا گار «فن» ميدانغه چيقدى، بيك الوغ محرر لر ظاهر بولدى. جمال الدين ننگ شهرتى كوتارلدى، خلقلر مونگ علمينه، ادب و دينينه، اخلاقينه مفتون بولديلر، علم اهللرينك مجلسلرى جمال الدين حقتده سويله و، آنى مدح و ثنا قیلو برله مشغول بولادر ايدى.

اسلام دينى علم و فن كه، هر تورلى ترقى و كمالاتلر كه مساعده قیلوجى بر «دين» بولغانى حالده آكرى ضعيف و باشلى بيك كچكنه بولغان آدملر، آنا آنالردن، ابى و بابالردن، خلفه لرى و استاذلردن ايشتوب و كوروب قالغان نرسه لر ننگ هر برينى «دين»، و شونلردن باشقه لرني «دين» كه خلاف نرسه لر ديب بولورى سببى يا گار كورلگان و يا گار ايشتولگان نرسه لرني هضم ايته آلدير و آنلرني «دين» كه خلاف نرسه لر ديب گمان قيله لر. اوشبو مسلكلرده بولويچلردن بر طائفه خلق، مصرده ده جمال الدين كه قارشو چيقدیلر، اصلى و فصلی يوق سوزلر، فكرلر

بو ماجرالرننگ باش سببچیسى جمالالدين بولغانلقنى انگلیز لر بله لر ایدی. شول سبیدن مصر اشلری چوالوب، زور ایوب کیتماسون ایچون سیدنی «حیدر آباد» دن آوب هندستان حکومتنینگ کوز اوگنده بولغان «قالکونا» شهرینه کیتوردیلر و مصر اشلری باصلغانغه قدر شونده توقیف ایوب طوتدیلر.

مصر ملتچیلری، «مصر، مصر لیلر ایچون» دیگان مقصود برله میدانغه چیقوجی باشلر مغلوب بولدیلر. و انگلیز لرده اوزلرینک طرفلرینی مصر مملکتینه بیک نق ایوب باطردیلر. شوندن صوگ سید جمالالدين نی طوتقولقدن آزاد قیلوب اوز اختیارینه قوبدیلر. سید جمالالدين، هندستاندن کیتدی و الک الک «لوندن» شهرینه کیلوب بر آز کونلر طوردی و آندن ده «پاریژ» غه کوچدی. «پاریژ» ده اوزینک شاگردی و دوستی محمد عبده برله اوچراشوب آنگ برله برکه بولدی. محمد عبده ایسه ۱۸۸۲ نجی یلدهغی مصر ملتچیلری واقعه سنده قاتوش بولغاناق برله تهمت ایتابوب مصر مملکتندن سورلگان ایدی.

سید جمالالدين، مصردهغی «العروة الوثقی» اسملی بر جمعیت طرفندن تکلیف ایتابوکه کوره، اوزینک مریدی محمد عبده برله برلکده «العروة الوثقی» اسملی عریجه بر جریده نشر ایبارکه کرشدیلر. جریده ننگ مسئول مدیری جمالالدين و مسئول محرری ده محمد عبده ایدی. برنجی عددی ۱۳۰۱ - ۱۸۸۴ نجی یل ۱۲ - ۲۳ نجی مارتده چیقدی و ۶ نجی نومیرندن باشلاب روما مارتل «مطبعه سنده باصلدی».

بو جریده ننگ مسلکی مسلمانلرنی اویغاتو، سنیلک و شیعیلک کبک افتراق سبیلرینی بتروب اتقاقغه کیلوننگ لازم و موننگ اوستینه ده مسلمانلر ایچون هنر و صنعت، کسب و تجارت، نایاق و دولت که ایر شو ضرور ایکنلگینی آگلانودن همده شونک برله برلکده مسلمانلر ایچون اهمیتی بولغان دینی، اخلاقی نصیحتلر بیروندن عبارت ایدی. غفلت یوقوسنده کامل ایزلوب یاتوجی مسلمانلر ایچون برنجی مرتبه «حی علی الفلاح!» دیب قچقروچی، اوشبو «العروة الوثقی» جریده سی بولدی. روسیه حکومتنینگ رسمی غزته سی ۱۸۹۶ نجی یل ۲۶ نجی اییولده چیققان نسخه سنده: «العروة الوثقی» ننگ اسلام دنیا سینه بیرگان تأثیرینک درجه سینی بلو ایچون مصرده احمد عربی پاشانک انگلیز لر که قارشو چیقارغان اختلالینی کورو کفیدر» دیگان ایدی.

انگلیز لر، بو جریده نی اوزلری ایچون بیک ضررلی حساب ایتمدیلر و مسلمانلرغه، خصوصاً هندستان خلقلرینه تأثیر بیروندن قورقدیلر و شول سببلی موننگ ایچون هندستان قاپقه لرینی یابدیلر، آنده کروننی منع ایتمدیلر و نیندی یوللر برله بولسه ده «العروة

اسناد ایتهر که باشلادیلر. مونلر قاشنده جمالالدين ننگ الک زور عیبی مسلمانلر آراسینه و پاشا کر دلر که ایسکی فلسفه نی اوکره توی، اسلام دینی مدنیت که خلاف توکل دیب سویله وی ایدی. عین اوشبو زمانده مسلمانلرغه تأثیرینی سیزوب اوز حکومتلرینه برر توری ضرر کیتورماسون دیب انگلتره حکومتنینگ کنیرال قونسولی، جمالالدين نی مصر دن سوردر و حقنده مصر حکمداری بولغان توفیق پاشا حضورنده اجتهاد ایته در ایدی.

سید جمالالدين سیاست آدمی بولغانلغندن سیاست برله شغللنه در، هندستانده بولغان انگلیز حکومتی طوتقان سیاستنی هند مسلمانلری همده افغانستان ایچون ضررلی دیب اعتقاد قیله در و شول سبیدن انگلتره ده حکومت باشنده بولغان آدملرنی سویمیدر ایدی. انگلیز لر که قارشو، توری جریده لرده مقاله لر باصدرا درودینده بولغان مسلمانلرغه دنیا اشلرندن کوب نرسه لر نی آچوب بیرده ر ایدی. شوشی مقاله لر ترجمه قیلوب بریتانیه غزته لر نده باصلوب چیققانده انگلیز لر بیک اثرله نه لر، بره ر توری زور انقلاب بولوب کیتماسون دیب قورقار ایدی. مصرده بولغان انگلتره کنیرال قونسولینک سید ضررینه اجتهاد قیلوندهغی سر اوشبودر. اما ملالر، شیخ و مریدلر ننگ طریشلری ایسه آگسز لقلر نندن و اوزلرینی طوبدروب طوروجی دیوانلر ننگ آزابوب قالووندن قورقولر نندن ایدی.

آخرنده کنیرال قونسول برله ملالر ننگ اجتهادلری بوشغه کیتمادی. خدیو توفیق پاشا امری برله سید جمالالدين مصر مملکتندن نفی قیلندی، بو وقتده اوزینک صادق دوستی، مخلص مریدی بولغان ابو ترابده برلکده ایدی (۱۲۹۶ - ۱۸۷۹ نجی یل سنتابر نده).

اوشبو کیتوونده جمالالدين هندستانغه باردی و «حیدر آباد» شهرنده طوردی. «رد الدهرین» اسمنده بولغان اثرینی شوشی وقتده تألیف قیلدی، دیلر.

جمالالدين ننگ مصر مملکتی حقنده بولغان بتون املی خدیوننگ استبدادینی بر آز یومشاتو و چیکله ب قالدرو، چیتلر ننگ قاتشولرینی بترو، و اردات هم مصارف دفترلری ملت کوزی اوگنده یورتلوب هر کیم که معلوم بولوب طورودن عبارت ایدی. هر وقت شوشی فکرنی سویلی، یاینه کیلوچیلر که آگلانا، شول طوغریده بولغان ضرر و فائده لر نی توشوندره در. ایدی. جمالالدين ننگ اوشبو نصیحتلری تأثیری برله مصرده «پاشا مصر لیلر» اسمنده بر فرقه نوزولدی و شوندن صوگ عرابی پاشا اختلالی، اسکندریه ننگ انگلیز فلوطی طرفندن طوبغه طوتولووی، «تل الکبیر» ماجرالری ظاهر بولدی.

سیدنگ بو خصوصه یندی فکر سویله گانلگی حقنده معلومات تابلمادی. مگرده سید «مصر، مصرلیر قولنده بولورغه و آنده انگلیزرلر خواجهلق ایتمازگه تیوشلی» مسلگنده بولغانلقدن سویله گان فکری، شوشی مسلکدن یراق بولماغاندر البته.

مجرد سیاحت قیلو ایچونمی یا که وهایلر برله برر اش اشله و امید برلمی جمال الدین «نجد» که کیتارگه حاضرله نوب یورگان وقتنده ایران شاهی ناصرالدین طرفندن ایرانغه چاقلدی. سید ایسه «نجد» که بارو فکرندن «وندی «اصفهان» یولی برله «طهران» غه کیلدی. ۱۳۰۳ - ۱۸۸۶ نجی یل جمادی الاولی ده). اوز طوبراقرینه آیاق باصقانلغنی ایشتکان ایران الوغاری فوج، فوج بولوب سید حضورینه کیله لر، مجلسی برله مشرف بولونی غنیمت صاینلر ایدی. شاه اوزی ده سیدنگ ایرانغه کیلونه شادلانغان، باشده صوغش وزیر ی قیلوب ده صوگنندن صدر اعظم قیلوغه قرار بیرگان ایدی.

سید حضرتلری امتلرنگ اخلاقربنی، دولت و ملتارنگ تاریخربنی، سیاست یورتوده گی نظامربنی بلدگانلکدن یندی گنه نرسه حقنده سویله سه ده دلیل برله سویلدر، تاریخدن مثاللر کیتوردر ایدی. اوشبو سیدن ایران خلقی موگا محبت قوبیدیلر. و هیچ کیم که نصیب بولماغان حرمتلری موگا کورسایدیلر، مونگ برله بتونلای مقتون بولیدیلر.

چیتدن چاقلوب کیتورلگان بر کشینک بو قدر حرمت ایتلونی، یوقاری طبقه طرفندن محبت کسب قیلونی کورگانندن صوگ ناصرالدین شاه «مونگ سبیدن اوزمه برر تورلی ضرر کیلماسون» دیب و سوسه له نه باشلادی، «مستبدلر هر نرسه دن قورقوچی بولار» سوزنچه اوزینک مرتبه سی حقنده زور قورقوغه توشدی. سید حضرتلری شاهنگ حالینی سیزوب آغانندن صوگ کولکینه سفر یورو فکری توشکانلگینی بیان قیلوب شاهدن رخصت صورادی و رخصت بیرلو بلن ایراندن چیقوب کیندی (۱۸۸۸ نجی یل بازنده).

جمال الدین اوشبو سفرنده روسیه مملکتینه کروب «باکو» یولی برله «مسکاو» گه و آندن ده «پتربورغ» شهرینه کیلدی. سیدنگ بو سفری روسیه گه هم برنجی هم صوگنچی مرتبه سی ایدی. «مسکاو» ده نی قدر طورغانلغی معلوم بولماسه ده شول وقتلرده روسلرنگ اگ تقو ذلی محررلرندن بولغان «مسکاو سکی ویدومست» صاحبی قاتقوف برله کورشوب سویله شکانلگی معلوم. اما «پتربورغ» ده اون یدی اون سیگر آیلر طورغان بولسه کیره ک. «پتربورغ» شهرنده طورغان وقتنده سید جمال الدین، تورکیه و روسیه، انگلتره و ایران، افغانستان سیاستلری حقنده

الوثقی» نی اوقوچی کشی خیانت اهلندن حساب ایتلور و جزالانور، دیب اعلان قیلدیلر. اوشبو سیدن جریده دوام ایته آلمادی، ۱۸ نجی عدد برله طوقالیدی، شوندن صوگ چیقمادی.

دینانگ تورلی اورنلرنده غی اتباعی یوز مگر برله سانالا طورغان بغداد نقیب الاشرافی سلمان القادری برله «طرابلس» ده حسین الجسر جناباری «العروة الوثقی» نگ برنجی مبرندن و طرفدارلرندن بولغانلقری روایت ایتوله در.

اوشبو کیاونده جمال الدین «پاریژ» برله «لوندن» ده طوتاشدن اوچ یل قدر طوردی و اوزینه کیره ک قدر فرانسیزجه اوگره ندی، تورکیا، انگلتره، مصر و روسیه سیاستلری حقنده فرانسیزجه غزته لرده مقاله لر نشر ایتدردی. مونگ اوشبو مقاله لرینی انگلیز غزته لری کونی ساعتی برله ترجمه ایتلر و اوز غزته لرنده نشر قیلر ایدی. انگلتره ده حکومت آدملری مونی دهشتلی بر آدم دیب حساب قیلر باشلادیلر، انگلتره سیاستینه ضرر کیتورندن صاقلانو چاره لرینی کوررگه کرشیدیلر.

اوشبو کونلرده فرانسیزنگ مشهور فیلسوفلرندن «رینان» (۱) علم و اسلام حقنده اثرلر نشر ایتدرگان ایدی. جمال الدین ایسه بو خصوصه رینانغه مطبوعات واسطه سی برله مقابله و مناظره قیلوب صوگنندن اوزی برله کورشوب سویله شدی.

«پتربورغ» ده طورغان وقتنده شیخ جمال الدین حضرتلری بزگه، بر غزته دن اوزون بر مقاله اوقوب «بو مقاله نی رینان مینم برله بولغان مذا کره سی حقنده یازدر» دیدی و امضاسینی ده اوقوب کورساندی. فرانسیزجه بولغانلقدن طبیعی بز بر نرسه ده آ کلامادق. باری تیک «شیخ جمال الدین» دیگان سوزنگ تکرار قیلغانینی بلدک. مقاله آخرنده بولغان اوچ دورت یول قدر بر جمله نی ده: «اظن ان روح ابن سینا حل بهذا الرجل» (ابن سینانگ روحی بو آدم گه حلول ایتکاندر دیب ظن قیلیم)، روشنده ترجمه ایدی. بو ایسه رینان طرفندن کامل درجه ده مدح قیلنو و یوقاری کوتارو بولادر. غزته نگ اسمی خاطر مده قالماغان مگرده «وقت» نگ دورتن بری مقدارنده کچکنه قولده ایدی.

سودان ده ظاهر بولغان احمد محمد (مهدی) حقنده غی فکربنی صورار ایچون دیب انگلتره وزیرلرندن بعضیلری جمال الدین نی «لوندن» غه چاقلدیلر. شوگا کوره سید ۱۸۸۵ نجی یلده «لوندن» غه باردی و اوزینی چاقروچی وزیرلر برله کورشدی و سویله شدی.

(۱) مشهور فرانسیز فیلسوفی بولوب ۱۸۲۳ ده دنیاه کیلدی. ۱۸۹۲ ده واهت ایدی. حضرت عیسی حقنده یازغان ترجمه حال کتابی سبیلی پایا طرفندن لعنت ایتلیدی و چیرکاودن سورولدی. خرسیانلر مونی دینسزلردر صاینلر. حقیقته رینان چن خرسیاندر.

لکن شیخنگ بو درجه ده نفوذ کسب ایتووندن و ناصرالدین شاهغه اثر بیرووندن بو دفعه سنده سرای آدملری خصوصاً شول وقتده غی صدر اعظم خوشلانما دیلر، بو حالنگ اوزلرینگ شخصی منفعلینه موافق کیلماونی آگلادیلر و شول سببلی جمالالدین برله ناصرالدین آراسینی بوزشدر و چاره لرینه کردیلر. سوز یوروتدیلر، سعایت قیلدیلر، سرایده بولغان نفوذلی خانولرنی واسطه ایتدیلر.

اوشبو اشلر سببندن شیخ جمالالدین برله ناصرالدین شاهنگ آرالری قلم بوزولدی، دوانی قابل توگک خسته لک روشینه کردی. اشلرنگ عاقبتی خیرسز بولاجغینی سیزو برله جمالالدین، ناصرالدین شاه حضورندن و «طهران» دن کیتو فکرنی طوتوب شاهدن اذن صورادی. اذن بولو برله «طهران» دن «عبد العظیم» که کوچدی (۱) مریدلرندن و مخلصلرندن بر گروه خاق سیده ایهروب «عبدالعظیم» که باردیلر.

شیخ جمالالدین نگ ایرانده مریدلری و مخلصلری کوب ایدی. اک مشهورلری مولدر: (۲) شیخ علی القزوینی. صوگ وقتلرده ایرانده «امت مجلسی» آچاغانده اوشبو آدم عدلیه ناظری ایدی. صو کندن محمد علی شاه طرفندن حبس ایتدیلر کوب فلاکتلر که اوچرادی. (۲) میرزا آغا خان. بو آدم «استانبول» ده فارسیچه «اختر» اسملی غزته چیقاردی. ناصرالدین شاه ماجراسنده «تبریز» شهرنده حکومت آدملری طرفندن یاشرون روشده اولدرلدی. (۱۸۹۶ نجی یل ۱۷ نجی ایولده). (۳) میرزا محمد رضا خان. ناصرالدین شاهنی اولدرووی سببلی ۱۸۹۶ نجی یل ۱۲ نجی ایولده «طهران» شهرنده آصلندی. (۴) میرزا علی خان طهرانی. بو آدم اسلام دنیاسنده بولغان مذهبلرنی تیکشردی که یولوب بتون عمرینی شوگا صرف قیلدی. آخرنده هر بر مذهبدن عیبیلر تابوب کلیسنی رد قیلدی و «رد المذاهب» اسمنده بر کتاب بالیف ایتدی. بو آدم حقنده «اسلام علملرنده ید طولی صاحبی بولوب معلوماتی بیک کیگ، اوزی بیک عقلی، متقدمین و متأخرین کالاترینی جامع بر آدم» دیب مدح قیلر و «رد المذاهب» اسملی اثرنده اوزینگ درجه سینی دنیاغه کورساتور که موفق بولدی دیلر.

شیخ حضرتلری، «عبد العظیم» ده اورنلاشوب آغانندن صوگ زیارتینه کیلوجی عالملر، مجتهد و آخوندلرغه استبداد ضررلرینی سوبلی، مسلمانلرنگ مذهب نزاغلی برله شغلله نولری اوزلرینگ اوستلرینه دشمنلر مساط بولوغه اک کوچلی سبب ایکانلکنی

(۱) عبد العظیم، طهران یافینده و طهراندن ۶ چاقوملر قدر اورنده مشهور و محترم زیارتگاه بولوب موند صفتان آدمار، ایرانلر عادتلرینه کوره «امین» بولار، شول بره باروب کرگان کشلر که نی قدر مستبد و ظالم بولسه لرده ایران شاهلری تعرض ایتیلر. شیخنگ آنده باروویده شاهنگ ضرر قیلووندن صافلانو قصدینه مبنی بولسه کیرهک.

غزتلر برله مقاله لر نشر ایتدره در، بو مقاله لرده سیاست دنیاسنده بیک اعتبار و دقت برله اوقولادر ایدی.

«پتر بورغ» ده بولغان حکومت آدملرینه قاتشوب یورگانگی و شول وقتده غی ایپراطورغه نفوذینی او تکاروب روسیه مسلمانلری ایچون ضررلی زاقولرنی طوقتارغه و خصوصاً کتابلر، قرآن باصو حقنده غی قسنقی نظاملرنی یومشاتدرغه موفق بولغانلغینی روایت ایتلر. «مینم اوز یوموشم یوق، مین بو شهرده اسلام دنیاسینگ عمومی یوموشی برله طورام» دیگانی اوزم ایشتم. پتر بورغه بولغان جغرافی جمعیتنه اعضا بولوب صابانغان ایدی، جمعیت که ایسه بیک اهمیتلی نرسه لر حقنده معلوماتلر بیرگانگی غزته لرده یازلدی. روسیه دن «پاریژ» غه کیتکان بولسه کیرهک. ۱۳۰۶ - ۱۸۸۹ نجی یلده «پاریژ» ده بولغان سرگینی زیارت

ایتکان وقتده ناصرالدین شاه «مونبخ» شهرنده ینه دن جمالالدین برله کورشدی و ایران حکومتینه باش وزیر ایتوب قویارغه وعده بیروب ایرانغه چاقردی. جمالالدین منصب عاشقی توگک، رسمی درجه لر و مرتبه لرینی سویمی ده ایدی. شولای بولسه ده مسلمان دنیاسینی بر آز بولسه ده اصلاح قیلورغه یول آچو و نیچه یلدردن بیرلی کولگینه جیوب یوری طورغان فکرلرندن بعضیلرینی عمل که قوبو امیددی برله شاهنگ تکلیفینی قبول ایتدی و ایرانغه سفر ایتار که یاراغلانیدی.

مخلص مریدلرندن و اوزینه ملازمت قیلوجی شاگردلرندن بولغان عبد القادر المغربی (۱) سیدنگ نیتنی بلو برله ایرانغه بارماو حقنده اجتهاد قیلوب قارادی و: «سنی بر عالم بولغانلغی ایچون ناصرالدین شاه حضورنده خدمت قیله آو احتمالکز یوق، نیندی فکرلر برله موندی اش که اقدام ایته سن؟ بارماو تیوشلی» بیک سوزلر سوبله دی ایسه ده فائده سی بولمادی. موگا سید: «ناصرالدین شاه مجنون و نادان بر آدم، آنک قاشنده سنیلک برله شیعیلک آراسنده آیرما یوق» روشنده جوابلر بیردی و ایران مملکتینه سفر قیلدی. «طهران» غه بارغاندن صوگ حاجی محمد حسن امین دارالضرب یورتنه توشدی.

ایرانلر ینه دن سید جمالالدین نی زیارت قیلورغه و آنک صحبتلرندن فائده له نور که باشلادیلر. علم اهللری و علم سویوجیلر سیدنی احاطه ایتوب آدیلر. آروپا دنیاسینی کوروب قایتوی، کوبی آزمی عبرت آوی نتیجه سی بولسه کیرهک بو مرتبه سنده ناصرالدین شاه بو حاللردن قورقماز بولدی. بلکه هر وقت سیدکه مشورت ایتدر و الوغ اشلر حقنده فکرنی صوراب اوتهدر ایدی.

(۱) بو آدم صوغش باشلاناز وقتلرده سلامت بولوب «طرابلس» ده طورادر ایدی. بیک کوب مقاله لری ترجمه قیلنوب «شورا» ده باصلدی.

و شاهنگ امری برله زندان‌غه سالندی. جوابسز، حکمسز اوچ یل زندانده طورغا نندن صوگ «طهران» غه کوچرلدی و کوب وقت اونمادی آزاد قیلندی.

ایران مملکتندن چیقارلغانندن صوگ شیخ جمال الدین حضرتلرینک حالی بلمسز بولوب قالدی. بعضیلر خسته‌لگی سببلی وفات بولغان دیب و بعضیلر ده ناصرالدین شاهنگ قازاقلاری اولدروب تاشلاغانلر دیب سویله گانلکلرندن تیلیغراف آگینتاری تورلی تورلی و بر برینه خلاف خبرلر تاراندیلر، آوروپاده مشهور غزتلر مقاله‌لر باصدیلر، کوب وقتلرغه قدر مطبوعات دنیاسی شیخ جمال الدین خبرلری برله شاولاب طوردی. لکن شیخ حضرتلری اولگانده اولدرلگانده توگل بلکه سلامت ایدی، نیندی کشیلرنگ یاردملری برلدر خسته حالنده «بصره» شهرینه باروب چیقغان و ترلگان که قدر شونده وقت اوزدرغان ایدی. بو وقته بصره والیسی عقیف و تقوی بولو برله اسم چیقارغان «هدایت» پاشا ایدی. هدایت پاشا، سیدنی حرمت برله قارشو آلدی و اوزینه مناسب معامله ده بولدی.

تمام سلامتله نوب بتکانتدن صوگ جمال الدین حضرتلری «جزیره عرب» ده سیاحت قیلور ایچون حاضرله نندی ایسه ده والی: «بو خصوصه استانبول‌غه خبر ایتم آدن جواب کیلگاندن صوگ یوالانورسن» دیب طوقتاب طوتدی. لکن بو سیاحت که سلطان رضا بولمادی. مونی بلیگاندن صوگ سید بو فکرندن دوندی و «بصره» دن پاراخودده انگلتره که سفر ایتمدی، «لوندن» غه باروب حرمت برله قارشو آلدی (۱۸۹۱ نجی یلده). وفات توگل بلکه سلامت بولو خبری ده اطراف‌غه تارالیدی. «لوندن» سفرینه لشدن استانبولدن رخصت بیرگانلر ایدی. لکن صوگندن موندن منع ایتم بولغان پاشاغه ایکنچی تیلیغراف ییاردیلر. لکن ایندی اش اوتکان، سید حضرتلری «بصره» دن کوبدن چیقوب کیتکان ایدی. «لوندن» ده سیدنی ادبی و سیاسی مجلسلر که یوروندیلر، نطقلر سویله تدیلر، کوب نرسه رصورشیدیلر. نطقلرینک کوبسی ایران مملکتی و ایران شاهی ناصرالدین حقنده بولادر، آنگ استبداد و ظلملرینی بیان قیلادر ایدی.

بو وقتلرده «لوندون» ده عربجه و انگلیزجه «ضیاء الخاقین» اسمنده بر مجله چیقادر ایدی. سید، شول مجله که «السید» امضاسی برله ناصرالدین شاه حقنده کوب مقاله‌لر یازدی «مجدد ایران» دیب تانوانان ناصرالدین شاه حقنده خلیفنگ اخلاصینی قایتارورغه، ظالم و مستبد بر آدم ایکانلگینی دنیاغه تانوتورغه موفق بولدی. بعضی بر کشیلر: «ضیاء الخاقین نی شیخ حضرتلری اوزی تاسیس قیلدی و اوزی یازدی» دیلر. ر. ف.

اثبات ایته، اسلام دینی و نجات یولی رسول الله و صحابه‌لر که اییه‌روده بولوب صوگنی وقتلرده غنی سنیلکده شیعه‌لکده موگا موافق توگل ایکانلگینی دلیلری برله کورسه‌ته، بو اشلر برله عمر تلف ایتموگه کوره مملکتی و مسلمانلرنگ اجتماعی حالرینی اصلاح قیلو تیوش بولغانلغنی آگلته‌در ایدی. اوشبو وقتلرده یاینه جیولوجی مریدلر که ناصرالدین شاهنی عزل ایتموده اورینه باشقه بر شاه قویو و یا که تورکیاده خلیفه‌که بیعت یورو لازمه ایکانلگینی، موندی مستبد و ظالم حکمدارلر بولغان مدتده مملکتی اصلاح ایتمو ممکن بولمغانلغنی آشکار صورتده سویلیدر ایدی. سید جمال الدین «عبدالعظیم» ده سیگر آی طوردی و شهرتی ده بتون ایران مملکتینه تارالیدی. سوزلری اولیرده بازلرده کوچرلوب سویله‌نه، کچکنه‌گنه اولرغه قدر باروب کره ایدی. بر وقتلرده «شاهنی عزل ایتمه، مملکتی اصلاح قیلمه، ظالم تورلردن قورتولامز» دیب خلیف بونلای آجیق سویله‌ر که باشلادیلر. بو ماجرالر ناصرالدین شاهنگ اوزینه‌ده باروب بیتمدی و سید که شول قدر آچووی کیلدی که باصقان اورتمده طوررغه مجالی قالمادی. ایکنچی طرفدن، مسلمانلر نی غفلتدن اویاتوب اوزلرینک زور مشقتلر که توشولردن قورقوب انگلیزلر مونگ بتون اشینی تیکشروب طورالر و دنیادن یوغالتوب نام نشاینی قالدیرماو تیوشلگی خصوصنده شاهنی قوتورتالر ایدی.

ناصرالدین شاه اوزنی صافلی طوررغان سر باز- آتلی قازاقلردن ایلی قدر کشی یباروب سیدنی طوتدردی و ایران مملکتندن چیقارتوب ییاردی. بو واقعه ۱۸۹۰ نجی یلنگ آخرلنده یا که ۱۸۹۱ نجی یلنگ باشلنده ایدی.

بردن سلامتسز و ایکنچیدن هوالرنگ یک صالحون وقتلری بولغانلقدن سید جمال الدین حضرتلری بو سفرده یک اورمشقتلر کوردی، اوز اوزینی بلمازلک وقتلری بولدی.

بو حالنی کورگاچ بردن حضرت فاطمه بالالردن بولغان ذاتی بو روشده تحقیر قیلدرووی ایچون و ایکنچیدن ده «عبدالعظیم» ده بولغان کشی که امان یرمگانی و بو اش «عبدالعظیم» نی حرمتسز قیلو بولغانی ایچون ایران خلیفلی و خصوصاً سید جمال الدین ننگ مریدلری ناصرالدین شاه‌غه یک آچولاندیلر، رنجیدیلر. دنیا شول قدر بوتالیدی، بتون مملکتده عمومی براختلال چیقمی آز قالدی. ناصرالدین شاهنگ اولدرلووینه سبب شوشی ماجرا بولغانلق حقنده مؤرخلر اتفاق ایته‌لر.

سید جمال الدین حضرتلری شاهنگ قازاقلاری طرفندن قول‌غه آلتغان وقته مخلص مریدی و شاگردی بولغان میرزا محمد رضا خان قاچوب قوتولغان ایدی. لکن «قزوین» شهرنده طوتولدی

اسلام دنیا سنده مذهبلر

معتزله

اوزینه خلاق قیلوب و مسلکندن آیرلوب کیتوچی مریدلرینه حسن بصری حضرتلری: «قداعتزلواعتنا» (بزدن آیرلدیلر) دیگان ایدی. شونندن صوگ مذکور مریدلر و آنلرنک اتباعلری «معتزله» (آیرلوچیلر) دیب مشهور بولدیلر.

معتزله لر اوزلرینه «اصحاب العدل والتوحید» دیب اسم بیرلر. زمخشری «کشاف» اسملی تفسیرنده شوشی عنوانتی استعمال قیله در. مخالفلری مونلرنی «قدریه» اسمی برله ده یوروتلر و «القدریه بحوس هذه الامة» روشنده حدیثنی آنازغه حل ایتلر (۱). معتزله لرنگ اهل سنت که خلاف اورنلری «بنده لرنگ فعللری» مسئله سی گنه توکل بلکه آندن باشقه ده نزاعلی مسئله لر کوب مونلرنی تفصیل برله سویله و بزنگ مرادمزدن طشدر.

معتزله لر کوچ حاصل ایتوب اوز مذهبلرینی ایرکملک برله نشر ایتولرینه قارشو چیققان عکس حرکت سیندن اسلام دنیا سنده «جبریه» اسمنده ایکنجی بر فرقه پیدا بولدی و مونلرنک ده جمعیتلری زور ایدی. «جبریه» لر برله «معتزله» لر آراسنده غی ضدلق و مسلک باشقه لغن برکه جیوب بولماز درجه ده آجیق و کوچلی.

«خوارج» لرنگ خلافتجه معتزله لر علملی و بصیرتلی، عقللی و صبرلی آدملر بولوب اهل اسلام آراسنده صوغشدر، قرضلدر، اختلال و فتنه لر بولوغه رضا توکلدر، شونک برله برلکده دین که خدمت ایتو طوغرو سنده بیک مقیدلر، مال و جان فدا قیلورغه حاضرلر ایدی. شول و قتلدره ظاهر بولوب اسلام ضررینه آیاقلانغان

(۱) معتزله لر، موگا «قدریه» سوزینک «ایزگولک یاوزاق تقدیری الله دن توکل» دیگان سوز که دلالت ایتووی برله «ایزگولک یاوزاق الله دن» دیگان سوز که دلالت ایتووی بر درجه ده. آلا ی بولغاچ حدیثی نی ایچون بزنگ ضررمزغه دلیل ایته سزده اوزگرمی اونوتاسز؟ دیلر.

ملحدلر، زندیقارغه قارشو طوروچیلر و اسلام دینی جان و تن برله مدافعه و حمایت قیلوچیلر معتزله لر بولدی.

اوشبو مقصدلرینه وسیله بولسون ایچون مونلر «کلام» دیب معروف بولغان بر «فن» چیقاردیلر و شونی استعمال ایتولری سیبلی دشمنلری بولغان ملحد و زندیقارنگ اسلام دینیته هجوم ایتولرینه ایرک بیرمادیلر بلکه آنلرنی هر وقت مغلوب قیلوب طوردیلر.

سواد اعظم، موندی اشلر برله شغلله نونی سویمیلر بلکه ملحدلر و زندیقار برله مناظره قیلشماونی تقوالق حساب ایتلر ایدی. (مین اوزم، «اظهارالحق» کتابینی قولینه طوتوب قاراماونی تقوالق صاناب مریدلری حضورنده شونک برله ماقناب او طوروچی زور بر مدرس و ایشاشنی بلهم).

اهل سنت والجماعة اماملرندن بولغان زور مجتهدلرنک «کلام» قینی ذم ایتولری آنک برله اسلام خصم لرینی مدافعه ایتو جهتندن توکل بلکه آنی اسلام دیننده مستقل بر مسلک ظن ایتو جهتندن بولغانغی معلوم. چونکه «کلام»، اوستا قولنده غی بر قورال حکمنده بولوب استعمال قیله بلوچی ایچون فائده سی کوب بولسده استمال قیله بلماوچیلر ایچون فائده بیروی امیدلی توکل. ضرر قیلو احتمالی بیک یاقین.

لکن منع ایتولگان علملر که رغبت توشو انسانلرده طبعی بر حال بولغانلقدن اوشبو ذم و منغلرنگ زور غره سی کورلمادی. صوگنی عصرلرنک شاگردلری علم کلام برله اشتغال قیلورغه کرشدیلر. شاگردلرنک بو حاللرین کورگان استاذلرده گویا شاگردلرینی بدعتدن صافلاو اوچون اوزلری ده «کلام» برله شغلله نور بولدیلر.

«مجتهدلرمز و حرمتلو عالمرمز کلام قنندن منع ایتولرینی بله طوروب نیچون مونک ایله شغللنه سز؟» دیوچیلر که بو آدملر: «بز، معتزله طریقنجه بولغان کلام برله توکل بلکه سافلر و مجتهدلرمز طریقنجه بولغان کلام برله شغللنه مز» دیب جواب بیرلر لکن بو جوابلرینک مجرد کوز بویاودن عبارت

بولویشی اوزلری ده بله ایدی.

«تقلید، مطلقا جائز توکل، هر کیم اوز قولندن کیلگان قدر خدمت قیلورغه تیوشلی، هر کیم اوز اجتهادینه کوره مشغول بولور» کبک اصوللر، معتزلرنک قانون اساسیلرندن بولغانی ایچون معتزلرنک «کلام» لری باشقه لرغه کوره محکم و متین بولور ایدی. تشاوی آت برله تشاوسز آتنگ یوروی بر درجه ده بولماز سزلفی معلوم.

«اصول الفقه» علمینی کیگایتوچیلر وفنی روش گه قویوچیلر ده معتزلر بولدی. بو فنده بولغان ییک کوب قاعده لر معتزلر طرفندن ابداع قیلنوب بو طوغرولرده مسبق توکلدر. فقط مونلرنگ اوشبو خدمت لری خصم لری باشررگه طرشدیلر، زور مجبوریت بولماغانده حتی اسملرینی ده ذکر قیلمازلر.

معتزلر توره لر، امیر و مأمورلر حقنده: «آلر ملت و امتنگ خواجه لری توکل بدکه خادم لری گنه، شونگ ایچون آلر نی نوقتاسز یورتورگه و لایسئل عما یفعل درجه لرینه اوطور طوغره یارامی، امت اوزی مونلر نی نظارت آستنده طوتارغه، سلطانلر و امیرلر گه خوجه لق قیلورغه تیوشلی» دیب سویلیر و شوشی فکرنی تارانلر ایدی. مونلرنگ شوشی تعلیم لری هم ده گناه قیلوچیلر نی مؤمنلکدن چیقغان حساب ایتولری، اوز و قتلر نده غی حکومت آدم لری برله عوام خلقنگ قوتورولرینه، اوزلرینه دشمنلق ایتولرینه سبب بولدی. عوام و نادان خلق ایسه «معتزله» سوزینی «مرتد» سوزی برله بر درجه ده یوروتهدر، توره لده «معتزله» لرنی اوزلرندن لقمه لرینی آلوچیلر دیب بله ایدی.

معتزلرنک بو مسلک لری درست و طوغری ایدی لکن محیط مساعده ایتمای سببی رواج تابا آمادی، حقائق، باطلاقه قربان بولدی.

سوزنگ فسقه سی شول: معتزلر خوارچ قیلندن اسلام دنیاسی ایچون صرف ضرری بر خلق توکل ایدی، مسلمان عالمی ایچون ضرر لری بولسه بولغاندر اما فائده لری ده کوب بولدی. مونی یاشرو حقائقه جنایت و مذموم تعصب دن باشقه نرسه توکل.

«فلاسفه کتاب لری ترجمه قیلنوب تارالغاندن صوگ اسلام دنیاسنده معتزلرک پیدا بولدی» دیگان سوز درست توکل. فلسفه کتاب لرنک ترجمه قیلنورغه باشلانوی معتزلر لکننگ قانون اساسیلری ترتیب ایتولودن کوب یلار صوگدر. فلاسفه ایتکلرینه باشلاب یاشوچیلر و مناظره ده ملزم قالماز ایچون فلاسفه اصطلاحلرندن باشلاب یاردم آلوچیلر معتزلر توکل بلکه آتارنگ خصم لری ایدی.

معتزلرنک «اختیار مطلق» هم ده عاصیلرنگ تموغده

مخلد بولولری حقنده غی فکر لرینه قارشو خصم لری فلاسفه اثر لرنندن استمداد قیلوب رد قیلورغه کرشدیلر. فقط معتزلر اوز زمانلر نده بولغان علملرنگ هر برینی فائده لی کوره لر و هیچ بر علمدن قورقمیلر و اسلام دینینه خلاف هیچ بر حقیقت یوقلغنده شبهه ایتمیلر و شونگ ایچون حقیقت نی تابوغه آشتنوب طورالر ایدی. اوشبو سبب دن اسلام دنیاسنده الگ الگ فلرنی آلوچیلر معتزلر بولوب اجمالا قاراغانده علملر و قتلر طوغرولر نده باشقه لرغه کوره معتزلر یدطولی صاحب لری ایدی.

اوشبو جهت دن حتی معتزلرنک انقراض لرینی اسلام دنیاسی ایچون زور کیمچیلک صاناوچیلر و جن کوکل برله قایغروچیلر بار.

فقه و حقوق فلرنده معتزلرنک امتیاز ایتکان اش لری کورلمی. نی ایچوندر بوقلر ده مونلرنگ اعتا لری ناقص بولوب الگ الوغ عالم لری ده اوزلری اجتهاد ایته چک اورنده ابو حنیفه مذهبه منسوب بولوب یوردیلر.

«حدیث لرنک موضوع لری کوب، درست لری و بوزوقلرینی بریرندن آرو مشکل، زهد و تقوالق برله شهرت چیقارغان آدم لر اوزلرنجه بر مصلحت نابوب، قایسی بر لری خلقتنی عبادت گه قزقدروب اوزلرندن حدیث یاصاونی درست کورلر، شونگ ایچون حدیث لر گه اعتماد قیلو چیتون» دیب معتزلر عموما حدیث علمینه و محدث لر گه نفرت قیلدیلر حتی اوشبو مناسبت برله ییک الوغ آدم لر حقنده تیوشسز سوزلر سویله رگه جسارت ایتدیلر. شولای بولسه ده اوزلری: «قرآن غه خلاف بولماسه، شرع مقصودینه قارشو کیلماسه شول حدیثی قبول ایتارگه یاری» دیب حدیث طوغرولر نده غریب بر قاعده قوبدیلر ده مکارم اخلاق غه و عموما یاخشیلق غه دعوت قیلوچی حدیث لرنک هر برینی قبول ایتوب موضوع حدیث لرنک تارالوینه سبب بولدیلر. جاحظ و زخمشری اثر لرنده اصلسز حدیث لرنک کوب بولوننگ حکمتی اوشبودر. مونلرنگ سویله و چی ده اش لری یوق، سوزنی گنه بله لر «انظاری ماقال ولا تنظاری من قال» برله عمل قیله لر. علم، عقل و دها ایله شهرت چیقارغان بر فرقه ایچون بو اش، اوخشاماسه کیره ک (۱).

عقلنی استعمال قیلو فکر لرنی اشله تو سیندن بولسه کیره ک معتزلر آراسنده ییک عقلی آدم لر و داهیلر ظاهر بولوب طورادر،

(۱) ابن قتیبه الدینوری نك «تأویل مختلف الحديث» اسمی اثری معتزلرنک «حدیث» طوغرولر نده غی اصللرینه قارشو ترتیب ایتولگان. بو اثر ۶۶۴ بیتده مصرده طبع ایتولدی. مطالعه قیلورغه تیوشلی. جاحظ، معتزلرنک ابن قتیبه لری بولسه ابن قتیبه ده اهل سنت والجماعه نك جاحظ لردر. مونلر ایکسی ده بر قلم برله یازلر و بر تل برله سویلیر.

معبد بن خالد الجهنی (۸۰ تاریخده حجاج طرفدن آصلدی)،
 واصل بن عطاء العزال (۱۳۱ ده وفات)، مونگ یزنهسی عمرو بن
 عبید (۱۴۳ ده وفات)، ابو الهذیل الغلاف، ابراهیم بن سیار النظام،
 احمد ابن حائط فضل بن الحدیثی، بشر بن المعمر، معمر بن
 عباد، عیسی بن صبیح، ثمامه بن الأشرس، ابو جعفر الاسکافی،
 ابو عبدالله الدباغ، عبدالرحمن بن کیسان الاصم، احمد بن ابی
 دواد، جعفر بن مبشر الثقفی، هشام بن عمر و انطوطی، عمرو بن
 بحر الجاحظ، ابو الحسین بن عمر والخیاط، ابوعلی محمد الجبائی.
 ابو هاشم عبد السلام الجبائی، عبد الجبار الهمذانی و باشقەر.
 سبکی اوغلی حقنده بر آدم: «بو کشتی شافعی هم اشعری
 اسملی برر تورلی خستهک برله آورودر آخرسی، بتون دنپانی
 شافعی هم اشعری یاصارغه طریشهدر، موسی برله هارون پیغمبرلرنی
 نیچوک ایتوب شافعی و اشعری صانامادی؟» دیگان اییدی. شونگ
 قیلندن معتزله لرده اوزلرینک برر تورلی اصللرینه موافقت ایتوجیلرنگ
 هر بریننی معتزله صایلر. مونلرنگ سوزلرینه انابت قیلنسه حسن
 و حسین (رضی الله عنهما) محمد بن الحنفیه، سعید بن المسب، ابوالاسود
 الدؤلئی، علقمه، اسود شریح، حسن بصری، عبدالله بن عمر،
 ابوالدرداء، ابو ذر الغفاری، عبدالله بن عباس کبک ذاتلرنگ هر
 بری معتزله بولورغه تیوشلی.

شولای بولسه ده اهل سنت و الجماعه ننگ الوغ عالملرندن
 صانالوب یورگان و ظاهرده معتزله لرگه طرفدارلقلری سیزلمگان
 بیك کوب آدملرنگ کوب اصللرده معتزله لرگه موافقت قیلولری
 خصوصاً حنفیلر و ماتریدیلرنگ بیك کوب قاعده لری. معتزله لر برله
 متفق بولوی معلوم.

•••

دنیاده بیك ناچار و بیك بوزوق بر عادت بار: بو ایسه بر
 تورلی مذهب و مسلک که ایهرگان کثیر اوزلرینه خلاف بولغان
 فرقلر حقنده سوز سویله گان و قتلرنده شول مخالف مذهب لرده
 بولغان فضیللرنی، یاخشی نرسه لرنی یاشره لر، خلق غه بلدرمی
 کیتلر، آزغنه یاراماغان نرسه بولسه آنی زور ایتلر، تویمه نی
 تویه و توزاتی تاو یاصاب کورسه تهلر، عییلرگه مجال تابقان
 اورنلرینی دنیاهه تشهیر ایتلر، بعض بر تاویلر و توجیهلر برله
 درسته نوپنه اصلا اهمیت بیرمیلر. بیك کوب وقتده بتولای اصلسز
 نرسه لرنی مخالفلرگه اسناد قیلولر بولادر. مونلر بو اشلری
 حقنده: «اوز مذهبگه اوندو و باشقهلرنگ مسلکلرندن دورودر،
 شوندن باشقه یول برله ممکن بولمی» دیب عذر کورسه نسه لرده،
 بو عذر اصل گناهنک اوزندن ده قباحتملی. دنیاده بوروشده
 آدالورلرغه، افترا و بهتانلرغه مساعده ایته طورغان هیچ بر دین و هیچ

الوغ آدملرگه حتی سرای کشیلرینه ده مناسبت پیدا ایتلر اییدی.
 دنیاهه التفاسزلقلری، دیندارلرده کمالمکلری و عموماً عالم بولولری
 سایه سنده عالی طبقه لر قاشنده حرمت و وجاهت لری بیرنده اییدی (۱).
 عباسی شاهزاده لرندن المأمون، یاش وقتنده مونلرغه اختلاط
 ایتدی، علملرندن، ادبلرندن استفاده قیلدی و صولگ و قتلرده
 مونلرنگ مسلکلرینی تمام قبول ایتوب معتزله بولدی. اوشبو ننگ
 ایچون خلافت منصبه چیقوی برله معتزله لرگه طرفدارلق کورساتورگه
 باشلادی. حکومتنک رسمی مذهبینی معتزله ایتو فکرنده بولسه ده
 موننی طوغریدن طوغری اعلان قیلورغه موافق کورمگانلکندن
 بتون دینارگه و بتون مذهب لرگه حریت بیردی و اوزینک دینی،
 مذهبی ایچون هیچ کیم مسئول طوتولمایه چغنی اعلان ایتدی.

بو وقتده «بغداد» خلیفه سینگ سرایی هر دین و هر بر
 مذهب آدملرینک جیلوب مناظره قیلشه طوغران عمومی اورناری
 بولدی. آوروبده بولغان حریت دینیه فکری، المأمون خلیفه دن
 مثال آتوب میدانغه چیقارلوینی ظن قیلوجیلر بار.

المأمون وفاتندن صولگ معتزله لرنگ حاللری تنزل ایتدی حتی
 خلیفه لک ایچون بیك نچکه شرطر قویولرینه آچولانوب المتوکل
 طوغریدن طوغری سواد اعظم غه (اهل سنت و الجماعه گه) نصرت
 بیررگه باشلادی. المتوکل زمانده معتزله لر ایله شیعه لر بیك الوغ
 قسقیقلرغه توشدیلر. المتوکل دن صولگ کیلگان خلیفه لر آراسنده
 «اهل سنت و الجماعه» مذهبه منسوب بولماغان آدملرنگ
 اولدرلورلی ده کورلدی. خصوصاً ابوالحسن اشعری اسمنده گی
 الوغ بر عالم لری، اوزینک اهل سنت و الجماعه مذهبه چیقدیغنی
 اعلان قیلوی و معتزله لرگه قارشو طوروی مونلرنگ قوتلری بتوگه،
 روحلری سونوگه سبب بولدی.

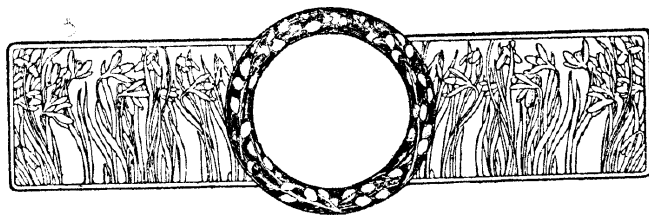
معتزله لرنگ مشهور عالملرندن بعضیلری اوشبو ذاتلر:

(۲) معتزله لرنگ دنیاهه التفاسز بولولرینه اوشبو واقعه لر مثال
 بولورغه یاراسه کیردک: الواثق، اوزینک وزیرنه: «معتزله لر دن نیچون
 برده قاضی قویلمیدر؟» دیگاج وزیر: «ای امیر المؤمنین آنلر بو اورنغه
 کر میلر، کشتی تابوب بولمی، ونه جعفر بن مبشرگه اون مک درهم
 هدیه بیاردم قبول ایتمادی، صوگنندن اوزم باروب یانینه کرر اوچون
 اذن صورادم، اذن بیرمادی، کوچله ب کروب آقچه نی اوز قولم
 برله صوزدم، قلعنی آلدی ده: «ایندی سیننی اولدرو حلال بولدی» دیب
 اوستومه کیزه نندی، ضروری یانندن چیقوب کیتدم، شوندی آدملر قاضی
 بولالرمی؟» دیب جواب بیردی. شوشی جعفرنگ وعظمنی ایشتوجی بر
 بای بیشوز آتون صدقه ییارگان اییدی، قبول ایتمادی. «توره لر،
 بادشاهلردن کیلگان هدیه لرنی قبول ایتسه ک حقل بار لکن بو آدم توره
 توگل بلکه اوزینک حلال کسبی ایله تابقان بایلقینی بیره در، موننی رد
 قیلو موافق توگل» دییوجیلرگه: «اول، مینم وعظمنی ایشتوب تحسین
 ایتکان، آقچه نی شوک مکافات قیلوب ییارگار. الله رضالنی ایچون سویله گان
 وعظم برابرنه دنیا مالی قبول قیله آلمیه» دیدی

بر فلسفه بولماسه کیرهک.

صوگنی خلقار، معتزله لر که ایس کیتکچ قباختلر اسناد قیلدیلمر، آنلرنی بتونلای منفور کورسه تدبیر و اسلام آغاچینک چریگان بر بوتاغی قیلوب خیال ایتدرر که یتشدیلر. حالبوکه معتزله لر آراسنده اوز آورلقلری آلتونغه بیرلمازلک زور عالملر، عقیف ومهذب آدملر بیک کوب ایدی. مونلرنک بتون عیلمی قاعده و ترتیب برله حرکت ایتماولرنده؛ اوزلرندن باشقهلرنی عموماً نادان خاق صاناب آنلر برله حسابلاشماولرنده بولدی.

ر. ف.

آلتی شهر تورکلری حیانتدن

آلتی شهر تورکلری حقیقده یازاچقلرمز، بو کونگی حاللرینه دائر بولوب بو حقیقده تورتله چک «نقطه» لرنی ممکن قدر اوز جایینه قویارغه طرشاچقمز. یعنی بیرله چک معلوماتک درست بولوب چفوینه جدی اهمیت بیره چکمز.

آلتی شهر تورکلرینک ترکلک ومعیشتلری، حیات وسعادتلری عموماً بیر وصولرینه باغیدر. کسب - وکارلری ده کوبسنجه زراعت و صناعت، تجارت هم مال باغو ایله در.

یری عموماً چول و قوملقلردن عبارت بولوب غرب و شمال طرفلری تن - شهن، جنوب طرفلری ده قاره قورم تاغلرندن ثروب توشکان قارصولری بلهن صوغارلا. بویکی تاغنگ اورتاسی تیگر بر صحرادن عبارت بولوب یلر بوینجه قار ویاغمور کورمی. شویله ایسه ده اورن، اورن چول درختلری - یولغن و توغراق اورمانلری بولا. تاغلرنک ایته کلرنده قاراغای کبی آغاچلر اوسه. آلتون، کوموش، جیز و قورغاشن، کورکرت و کومر کبی معدنلر ده چغا. بعض یرلر ده برمای بر کانلری ده بار دیلر.

یری قوم بولغانلقدن صونلی کوب اچه. شول سببلی ایگنچیلر صوغه طویمیلر. ایگن چه چو اشلری کوبرهک اورنلر ده صوغه قاراب اشلهنه، باغ و ایگنلکلر آغن صولر برکتنده گنه یه شهروب طور. بوغنده یتمی؛ تبرسلو کیرک تیرس ایسه خیلی قیمت. لکن هر حالده اشللری اوز مملکتلرینه یتوب طور. ایگنچیلک کیک اوک برکتلی بولغان یفهک قورتی آصراو اشی ده اورن اورن خیلی ترقی ایتوب طور. طبعیدرکه آلتی شهرنگ هیچ بر تورلی

اشی ترقی نگ اورتا و یوغاری باصقچنده ایمهس، بلکه برنجی درجه سنده - ایتداسنده غنه در.

مال باغوچیلر، بای کشلر بولوب ماللرن اون اونیش کونلک بیررکه یهروب تاغلر ده اوتلاتالر. بزده گی کبی اول وشهر اطرافنده اوتلاخ - باصولر یوق. بولسه ده صوغاروب اوسترله تورغان ایگنلک و درختلکلر گنه بار.

هواسی اسسی و کوچلی بولغانلقدن یل نه یله نه سنه اوج مرتبه حاصلات آنا. مثلاً کوزگی بوغدایلرنی اوروب آلاچ آنک اورنینه قوناق چه چلر. قوناقدن صوگ کیشر کبی تامورلر چه چوب اوسترلر. دوگی، بوغدای، قوناق، آریا، زغر، کنجد کبی اورلقلر؛

مامق و یفهک کبی کیوملکلر یتشه. یوزم، آلم، اورک، شاققالو، ناک، ناشواتی، آنا، بهمی کبی ییمشلر. چگسه، پهسی، یوگغاق پالاک کبی سبزلر، کیشر، طورما، شالقان و بهرهنگی کبی تامورلر اوسه. تامور و اولنلر ایت بلهن یا که دوگی آشی بلهن پشربولوب آشالا. آشی طورغان اشلری کوبسنجه دوگی آشی. ایت هم قوناق و بوغدای نانی بولا. بهرهنگی آز آشالا. آشاو اچوده عموماً اقتصاد رعایه قیللر، چهینی آز اچلر. قوناق چاقرشوب صیلاشو عادتلری ده یوق. فقط، بایلری آراسنده «مشرب» لر بولغالی. آراقی اچیلر، اما تما کونی کوب تارتالر. قاباقدن یاصاغان یوان قورصاق چلملری بولا. ایرلری خاتون قزلرینه قدر شوندی چلملردن چیکلر. هواسندنمی، صووندنمی؛ نیدندر آدملری عموماً یابق و حالسز بولالر. قارا قاشلری، یومری کوزلری، اوزونچه راق یوزلری، سیره گرهک قارا ساقاللری بلهن تورکلر که اوخشیلر. ذاتا اوزلری ده تورکدرلر. لکن تنلری ضعیف، گه وده لری کچکنه بولا. نشته و افیون بلهن کیفه نوچی، قماراویتاب کون اوزدروچی، خیر صوراب تاماق طویدروچی دیوانه و اشسزلککه بیرلوچیلر که کوبکنه اوچرالا. دیوانه، قلندر، اولیا و مزارلرغه اخلاصلری افراطراق کورنه. عموماً جهالت آستنده یاشیلر.

بای بولسون گدای بولسون، طورغان اویلری آشاغان اشلری. کیگان کیوملری بارده بر توسلیرهک بولا. تیک بوندن خاتون قزلریغه مستنادر. ایرلری غایت ساده کینگانلری حالده خاتون قزلری بو حقیقده نهایت تکلفلیدرلر.

اویلری صوری بالچقدن اویشدرلغان بولوب، تیره زه سز حجره لردن عبارتندر. اوی توبه لری تیگر. اوی اچینه یاقتی توشهر اوچون. ربیع یارتی آرشین جاماسی تیشک بولا. بو تیشکنی اوزلری «تونلک» دیلر. ایشک آلدی کبی آچقلقدرده بولمی. تیره زه یوقلقدن فایده لایوب بتون شهر کورشیلری دیوارغه دیوار ترهب اویلر باصاب آغانلر. بالچقی قومی طوقراقدن عبارت بولغان

سبیلی اویلر ۳-۴ یلدن اوزاقفه چدامی. ایشلوب طوراً. مین اوزم طورغان بر اوینگ (طوزاندن عاجز بولوب) دیوارینه کاغد یابشدرمقچی بولغان ایدم. طورمادی. اوزینه یه بشکان قدر قوملرنی ایدرتوب دیواردن آیرلیدی. قاداتلابده قارادم اما طوفراق دیوار قاداتنی طوتمادی. ایشته آلتی شهر تورککری شوندی اویلرده طوزان یوطوب طورانز. «فن» بلمه گان سبیلی یا کلک و نظافت، صو و هوا کیلرگده اهمیت بیرمیلر. شوندن طولایی آرالرنده توری آورولر پیدا بولا. ته نلرن و کیوملرن تیزتیز یووب طورمیلر. صایون استعمال قیلیمیلر. کوب کشیلر بارچاقده بوریدهی آشیلرده، یوق چاقده شوریدهی شالتراب گره و خانه تیره سنده یوریلر.

طورمشلری عموماً قاراغانده بر توسلیره ک بولوب کورنسهده معامله بابلرنده اشلر باشقارا. ایندی بو چاقده بایلر گویا پادشاه، فقیر و محتاجلر «قل» بولانز. چونکه سودا معاملهلری بتولنه بی نسیه، قرض، ربا و رهن اساسینه قورلغان بولا. بایلر، بر پوللق نرسه لرن ایکی پول اوسم ایله محتاجلرغه تاراتوب آنلرنک اوستینه کوبکنه «منت» لرده آرتدرالز. نسیه و ربالن توله گه نیچه بایلرغه هر شده خوش آمد قیلوب طورو، آنلرنی کورگاندن اییلو، آطدن توشو، اورندن طوروب قول قوشرو، اشلرن خدمتلرن قیلو بلن مکلفدرلر. اما حقیقتده، سیه طریق ایله محتاجلرغه مال تاراتوب بایوچی بایلر اوزلری آنلر قاشنده «منتدار» بولورغه لایقدرلر. چونکه بایلرنگ بایولرینه فقیر و محتاجلرنگ محتاج وییچاره بولوب قالولرینه سبب مذکور اوسم، ربا و نسیه در. بایلر محتاجلرنی شولقدر ایزه لره که، ساتلغان رسمی قللر بولرغه نسبت ایله راحتره ک و ایرکنره ک عمر کیچره طورغان بولغانلر در. خلقنک ده بری یاخود آزرانی شوندی ربا خور بایلردن عبارت بولوب قالغان قسمی عموماً شول بایلرغه اقتصادا ساتلغان قللر در. بولرنگ آراسنده ایگنجی و هنر مند لرده بار. ظاهراً قاراغانده اوز اویلرنده طورغان، اوز اختیارلرنده یورگان کبی کورنسه لرده بولر اقتصادی بریب بلن بایلرنگ تیمور طر ناقلرینه باغلانغانلر. ایندی اچقنور و حر کتله نورلک حاللری قالماغان.

بریاخشی بولغاچ ایگنجی و هنرلی بنده لرنی اوجون بایلرغه اسیر بولوب طورالز. نی اوجون اوزلری آشلق چه چوب تاماق طوبیدرمیلر، دیگان بر سؤال کیلورگه ممکن بولغانلقدن بو حقدده شوشی ایضاحنی بیرهمز:

«بار چاغنده بوریدهی، یوق چاغنده شوریدهی» دیگان سوزنگ معناسی ده شوشی ایضاحدن صوگ آچلاچقدر. آلتی شهر مسلمانلری اشسزلك و بالقالوق سبیلی یولرن ساتالز، زمین و ملک لرن رهن گه بیرهلر. قوللرینه نوشکان آچهلرن آشاب بتره لرده

آندن آری یردن و ملکدن آیرلوب آبدراشده قالالز، ایگنگه یاراقلی یرلر و ملک لرنک کوبره گی بایلر قولنده بولا. بیک کوب یرلرنی «وقف» دیب مزار شیخلری و مدرسه قوشلری یله یلار. و قفلرده ۹۹ یلغه بایلرغه ساتالار. هنر مند لرده کوبسنجه یر و ملک لرندن آیرلغان مسکین لردن عبارت بولوب قشدن اوق بایلرغه ساتلوب قولیلغان بولالز. قسقه سی آلتی شهر تورککرینگ بو کونگی حیات و معیشتلری ترتیبسز و کولکسز در.

یرلرینک برکتن اوچوروب طوروچی، «بیل» ده فحش ربا و نسیه سیئده، مونه شول سبیلی یرنک طبیعی بولغان بایلقلری هباً منشورا بولاده طوراً.

کولکگه شول کیله که، اهالینک ماللرن، ملک لرن کوچ و قوتلرن اوزلرینه تسخیر ایتوچی بایلر حکومت قدر بایلقلرغه، مملکت قدر خزینه لرغه مالک بولسه لر کیره ک ایدی. لکن نی سیدندر بو یرنگ بایلری «اوسم» لری نسبتنده اوسوب کتیه آلیمیلر. بو یولده تولکگان کوچلر، آفغان تیرلر، تامغان کوز یه شلری آللرنی آغه آطلاتمی طورغاندر آخرسی. چونکه آلتی شهرده میلیونلرغه خواجه بولغان، معارف و خیرات یولنده مکلر صرف قیلغان بایلرنی کورو ممکن تولگ.

آلتی شهرنک علم و عبادت یورطلری تیره سینه کیلسه ک: قلمگه آلورلق روشده عالی و مقدس بنالرنی کوره آلیمیز. بار قدریسی ده خرابه و ویرانه لردن عبارتدر. یالغز شولقدرسی بارکه، مذکور مؤسسه لر؛ مسجد، کنبد و مدرسه لر «وقف» لرغه بیک بای بولالز. بیک، میلیونلرغه مالک بولا طوروب آچ و یالانچاچ یورو قیلندن مذکور یورطلر تکمین و تجهیزدن عاری اولاراق طوقراقغه کوملوب طورمقدمه درلر. بیک کوب علم و عبادت یورطلری کوبکنه و قفلرن میراث ایتوب دارالفناغه کتیه لر. ایسه ن قالغانلری ده طوزان، طوفراق، چوپچار آراسنده کوملوب یاتا.

مسلمان خانلری زماننده، کوزگه کورنرک ایتلوب علم و عبادت یورطلری مدرسه و مسجدلر صالماغانمی یا که صوگنندن یوغالوب بتکانلرمی؟ بونی بز آلتی شهر مسلمانلرنندن سوریمز. آلتی شهرده دقتی جلب ایتهرلک عالی و مزین بنالرنی، خان سارایلرن اوچرانا آلیمیز. بدولت یعقوب بک زماننده صالنوب قالغان، کاشغر و خوتن شهرلرنده گی ایکی دانه مسجد جامع آلتی شهرده برنجی درجه عالی عمارتلردن صالماقمده در. بو جامعلرنگ مسلمان پادشاه سندن نمونه و خاطره بولوب قالوندن و تبرک عبادت یورطی بولوندن صرف نظر ایتلسه، آرتق ماقارلق و ماقانورلق خاصیتلری کوزگه کورغی. چونکه بوندی بنالرنی روس و فرنگلرنگ کچکنه اوللرنده ده کوررگه ممکندر.

یتشدرمک اوچون اصول تعلیم و تربیه مکتبلی، دارالمعلمین و دارالمعلمانلر بولندررغه تیوشدر. دو قوتورلر، طبییئر، یتیمخانہ و جماعتخانلر یتشدررگه کیرهک. علمی، ادبی، سیاسی و اجتماعی جریده و غزیتلر چغارو لازم. محکمہ شرعیلر تاسیس ایتوب ملت اسلامیه که فائده سی تهرلک قاضی و مقتبیلر علما و روحانیلر طیارلاو کیرهک.

بوندن باشقه تاغن ئەللہ نیچه تورلی ملی و مدنی مؤسسہلر، علمی و عمرانی یورطلر، تورلی علوم و فنونگه ماہر مربی و مدرسلر حاضرلہو کیرهک. ملتنگ ترقی و تعالیسی مونه شوندی اشلرگه توقالوب طور. بزنگ آلتی شهر تورکرینه دیهچک سوزلرمز شول . .

تاغن بر سوزم بار، مخاطبنگ حالینه ییگوک موافق بولماسده ۴۰ یتیم ایندی اولدرکم، قزلرغه مخصوص مکتبلر سالورغه ییک کیرهک ایدی ایندی.

بو کونگی مکتبلرنی تلگه آورغده یارامی. قایدہ برہر تاشلاندى اوی بولسه مکتب شول. قایدہ برہر صوفی و درویش بولسه شول معلم. بالار، دورت طرفندن بوران اویناب طورغان اولدرده بالچق اوستینه اوطروب اوقیلر. بای بالاری اوقی طورغان تربیہ لیرہک مکتبلرنگ ایدہ نلرینه سالام توشہ لگان بولا. بالار کوکہی سالورغه اوطرغان تاق کبک سالام اوستینه اوطروب نیدر قطناشالر.

بو یرنگ ایجگی فارسی تلندہ اویره تلہ. تورک بالاری : «الف زبر ئە، ئەنی لەبگہ ئەل، حہ زبر حہ، الحہ، حہ نی میم گہ الحہ، دال پیش دو الحمد» دیب ایجکیلر.

برہودن قازاق هجاسی حقندہ شولای ایشکان ایدم:

«أب اوستندہ باقان ئە، لام اوستندہ جاگغاراق ال، حی اوستندہ تاغی باقان الحہ، میم اوستندہ تاغی جاگغاراق الحہ، دال اوستندہ چوقمار الحمد»

مینچہ بو اصول یوغارغی اصولغہ قاراغاندہ نسبت قبول ایتمسک درجده یاخشیدر. چونکہ باقان، جاگغاراق و چوقمار کبک نرسہلر هر بر قازاق بالاسینہ معلوم نرسہلردندر. اما زبر، زبر پیش و ساکن کبی نرسہلرنی آلتی شهر بالاری کورگانلریدہ ایشکانلریدہ یوق.

مکتب مدرسہلری، دینی و علمی مؤسسہلری شوشی روشدہ بولغان ملتنگ باشقه یاقلرن اوقوجیلر اوزلری اولچہب بلورلر. بولرنگ عقیدہلری حقندہدہ یازوب طوریمیم. یازغان تقدیردہدہ عقیدہلرینگ ۹۹ پراسیتنی خرافت و کرامتلردن عبارت اولاجقدر. مین حاضرگه بو حقدہ شونی غنہ ایتوب قویارغہ تلیم: الله تبارک

خلاصہ: آلتی شهرده بخارا و سمرقند شهرلرنده گی کبک زور زور مدرسہلر، مسجد جامعلر، کاروان سارایلر، حمام و تربلر، خان اوردالری، خان سارایلری یوق. آلتی شهر خانلری اوز آرا صوغشوبقنہ عمر اوزدرغانلردر آخرسی. مذکور بدولت جامعلریدہ سالغاندن صوگ برده تربیہ کورمہ گانگہ اوخشی. ایدہ نلرنده نمازقلریدہ یوق. مسجدلرنگ دیوارلرینگ شهادتلرینہ کورہ شول زماندن یرلی سبرلمہ گہ نلنگی دہ معلوم، طوزان و اورمہ کوچ اولارینگ ییک ایسکی زمانلرنی ایسکہ توشرولرینہ قاراغاندہ تصویرمز طوغری چقسا کیرهک. تیک، جمعه کونلردہ، اوزون چاپان کیوب نمازغہ کیلوچی مگلرچہ مؤمنلر ایتہک چیکلری بلہن سبروب و ماگایلرینہ اهرتوبکنہ بر آز طوزان طوفراقنی کیموتلر. تقوالکدن خبری بار مقتی لرگنہ؛ مسجد طوفراقنی «وقف» دیب کیوملرن مسجدنگ اجندہ قاغوب کیتلر.

مین بر وقت بر مسجددہ گی طوزان طوفراقنگ کوبلنگن کوروب سبرلمہونگ سبین صوراغان ایدم. بو مسجد وقف، آنگ اجندہ گی طوبراقده وقف آنی سبروب توکسہک وقف کہ جنایت قیلغان بولامز دیدیلر. شوشی سوزنی ایشکاج، قاضی و عاملرنگ «وقف» یرلرن صانوب مهر باصولری کوز آلدیمہ کیلوب اوطردی. اگر شول مسجددہ گی طوزان طوفراق آچہغہ آلتا طورغان برنرسہ بولسه کوزگہ سورترگہ فالمایاچق. و تقوالکنگ اسراریدہ شول چاقده کشف ایتلہچکدر دیدم اچمدن.

ایندی علم و عبادت یورہ کلرینگ عمومی منظرہلری شکل و شمائللری شول روشدہ بولغاچ، آلرنگ اجلرنده نی بارن بصیرت اہلی اوزی بلسہ کیرهک.

طبیعی ایندی بوکبی بنالردہ: شرح عبدالله و شرح عبدالرحمن و حاشیہ عبدالرحیم و عبدالغفورلردن درس ایتوب طوروچی شیخ عبدالله و شیخ توحته آخونلر بولاجقدر.

بو آخونلر حقندہ تل اوزاتو ادبزلکدن بولماسہ، «شرح» لر بلہن «شریف» لر توغروسندہ برگنہ ایتوب اوتہر ایدم کہ یعنی شرح و حاشیہلردن اوزوب نفحات شریف، مکتوبات شریف، مثنوی شریف، مشکات شریف کیلردن چقغاچ بولسده قرآن شریف و حدیث شریف کبی علملردہ اوقوتلسہ ییک یاخشی بولور ایدی. اگر مین دیگانچہ بولسہ تگی شرح و شریفلرنی قالدروب: عرب لسانینگ قواعدی نحو، صرف، بلاغت و منطقلری، فقه، حدیث، تفسیر و اصول فقه هم اصول حدیث، تاریخ، حساب، جغرافیا، تورکی تل و آنگ قواعدی، سبر شریف، طبیعیات و ریاضیات قلری اوقولورغہ تیوش. ممکن بولسہ زراعت، تجارت و صناعتکہ مخصوص مکتبلر وجودگہ کیتلورگہ، مقتدر معلم و مریلر

قوبان بغدایی، گره به لر کبی ابری بورتکلیسی شونده اوسه در. دیساتینه که اوچوز پودلرغه قدر چقغان یلر بولادر ایدی. بیچاره باشقردلر بولارنی کوروبده عبرتله آلمادیلر، اوزلری باقچه اوطورتوغه کرشما دیلر.

الحاصل: بیر گه نیندی گنه اورلق چاچلسده مطلقا یاخشی اوسو سبیلی خاخوللر بایو دیلر. باشقوردلر آراسنده شول خاخوللرغه قشنده بر نیچه مرتبه باروبده کابوسته و به رنگی آشاب، تاؤ قابرغه سنی قازوب غنه یاصاغان مونچه لرینه کروب راحتله نگاندن صوگ یا گدن بیر ساتارغه وعده قویوب قایتوچیلر بولادر ایدی. شوندی اصل بیرلرنی منگولک گه دیساتینه سینی ایکی اوچ دورت تنکله رگه ساتوب آقچه آغان وقتده مجبوری اوله رق وولصرده میراسکی کاپیتالغه دیب صومنه ۳۰ تینلری قالا ایدی. بو وولصنوی پراؤلییه ده جینالغان میراسکی کاپیتالدن باشقردلر اوزلری فایده له نه آلمی بلکه شولوق خاخوللر تله گانلری قدر فایده له نه لر ایدی. اوچنچی اوسرگان وولصنده «بارغایش» اسملی «خاخول» اولینه چیرکاو هم اشقولا سالغانده آقچه کیرهک بولغاچ وولصدن صورادیلر. باشقردلر البته بیرمیز دیب طورسه لرده باشقردلردن صوراوچی بولمادی. خاخوللر، آقچه نی آلور ایچون یول تابدیله. بویول: هر اولنگ استارسته لرینی چاقروب مسئله نی شار نرله حل قیلودن عبارت بولدی. خاخوللرنگ توقز استارسته لرینه قارشلی باشقردلرنگ یدی استارسته لری بیگلوب قالدی. آقچه نی تله گنچه آلدیلر، هیچ نزاع بولمادی. بو، اوز کوزمز برله کوروب آچینغان واقعه لر مزدندر. آزالرنده آگلی قارتلری بولسه ده کوپچیلک فقیر بولو سبیلی هیچ بر تورلی چاره کوره آلمیلر ایدی، ایندی بو کوندن صوگ موندی مسئله لر نیچوگ حل قیلنور ایکن؟

بو کوچوب کیلگان خاخوللر ونیمچلر اوزلری باشقردلرغه ظلم ایتوب طورغانلری حالده باشقردلرنی ظالم کورساتوب هر وقت قچقروب، تاوشلرینی زیمسکی ناچالنیکلرگه ایرشدروب طورار. زیمسکیلر قاشلرنده البته آنلرنگ سوزلری درست بولا. خاخوللر بیک مرحمتسز بر خلق بولغانقلرندن بیرلرینه کرگان باشقرد قازلرینک آغزلرینی آچوب قانی قورای برله تره توب عبارله، ایمچاک بزایوی چقسه آنک آوزن آچوب صوبوشنده غی قامشنی اورتاسندن بو کلهب تاماق توبنه قدر طغوب ایکی اوچدن قولاق آرتدن باغلاب پیاره لر. کتوچیلری، باشقردلر و تاتارلرنگ چاپون بولونلرینه یا که مال یورته تورغان زه لشلر بیرلرینه کرتوب آشاتالر. بو حقدده هیچ سوز ایتوب ژالبا بیروب بر تورلی مقصدقه ایروشه آلمیلر ایدی. ایندی بو اوزگارشلردن صوگ

و تعالی نك بزرا اوچون تعیین ایکنان بارچه حکملرن بلوب عمل قیلو اوچون (آمنت بالله کاهو باسمائو صفاته و قبلت جمیع احکامه دیوگنه بتمی) قرآن و حدیث اوگردنو لازمدر. شول چاقده غنه خدانگ حکم و قانونلرن بلوب عملگه قویو نمکندر. بو ممکننگ امکانی ده منتظم مکتب و مدرسه لرنگ وجودی ایله مقصوددر. نوشیروان یاوشف.

باشقردلر

۱

باشقردلر لرنده بولغان مسلمانلر باشقرد، تپتار، و تچنیک، پراپوشینک کبک اسملر برله یورسه لرده بولارنگ معیشت و طورمشلری بر تورلی دیب ایتورلک.

۱۸۷۵ نجی یل لردن باشلاب اورنبورغ غویرناسی اورسکی اویازینه خاخول ونیمچلر کیلوب کوب بیرلری دیسته سینی اودوبنی بولغانلر حساب ایتوب ایکی تنکله اوچ تنکله رگه آلوب اوطوردیلر و باشقردلرنگ اوزلری صاندن کوب آرتق بولوب اورناشدیلر. شول کوندن اعتباراً آلارنگ طورمشلری ناچارلاندى، بوزولدی، طنچ طورمشلر تمام اوزگاردی. بلگان بر تورلی هنرلری بولغانلقدن هم ده مکتب مدرسه لرده یوق حکمنده بولغانلقدن کوندن کون تنزله ده بولدیله. خاخول، اورص، نیمچلر کیلولری برله اگ اول چیرکاوگه اورن هم اشقولاغه اورونلر تعیین ایتوب هم اطرافه تیز آراده زیمله نکلر صالوب یکرمی اوتوز یورت خواجہ سی غنه بولسه لرده اوزلرینه مخصوص استارسته لری بولا وبرکلهک برله اش کوره لر ایدی. بو خاخول، نیمچلرنگ پالتاو، ساراتاو یاقلرندن کیلوچیلری بیگره کده اش سویوچی بولوب، کیلگان کونلرندن آرمی تالمی باشقردلرنگ اجماخ صحرالری صانارغه لایق بولغان منبت بیرلر ایمه باشلادیلر. شالتراب آققان و کموش کبک صاف هم ده ته ملی صو بویلرنده اوطوروب یار بویلرن، صوغه یاقن بیرلرنی باقچلر یاصاب به رنگی کابوسته و غیرى لرنی اوطورتوب شول باقچه بيمشلرن هم قاون قاربوزلر بیکروب ساتوب طوردیله ده بیرگه بیرگان آقچه لرینی بر ایکی یل ایچنده تمام قایتاروب آلدیلر. باشقردلر لرنده اوسکان بغداینگ کره ارضنگ هیچ بر یرنده اوسکانلگی معلوم توکل. اپنگ یاخشی

سبیلی باشقرد اولارینه فایده و ضررنی آبروچی یاخشی لیکتورلر چغارو کیرهك. اطرافلارنده غی آکلی تاتار یکتلری هم اوز آرارنده او قوغان یکتلر اجتهاد ایتماسلر آنلر ایچون خاخوللر و نیمچلر البته طریشمازلر. اوزلرینگ اماملری، حضرتلری ده زمانه غه موافق حرکت ایتمه ضرر بولماز ایدی. «بودنیا کافره جنت اولوبدر مؤمنه زندان» دیگان سوزلرنگ حکمی ایسکی حکومت وقتنده ایدی. بزگه حاضرله گان زندان غه ایسکی حکومت ایندی اوزی کردی. دنیا بزگه ده جنت بولورغه تیوشلی. اگرده اوزمز کره بلسهك، کررگه طریشساق جنت آچه چلری بزنگ قولغده برله چك. محمد کمال مظرف.

ملاحظه و مدافعه

۱۹۱۷ سنه میلادیه ایون ۲ سنده چققان «دین معیشت» مجله سی ۲۱ نومرنده «مسئله» سرلوحه سنده اوشبو روشده سؤاللر بار: عبدالله عصمة اللین طرفندن سؤاللر:

۱ (نچی) حاضرگی کونده حریتی نفس آرزولرینه تطبیق قیلوچی سؤاسته منچیلر کویوب بارا. برر اش خصوصنده «شریعت بیت شولای قوشا» دیسهك «حاضر حریت، شریعت برله ده زاقون برله ده اش کوره طورغان زمان توگل» دییوب سویله وچیلر بار. کوبدن توگل بر جمعیتده اعتبارلی غنه برکشی گه، بر مسئله ده فصلناچ «بو حقه شریعت نی قوشار شونی اشهر رمز» دیب ایتمکان ایدهك. اول کشی: «مین شریعتکزر برله نی اشلیم؟ آنده اش میوق زاقون تابکزر!» دیدی.

بو کشی بو سوزلرنی اویناب توگل جدی سویلی. اویناب بولسه استهزاغه شریعت دیوبگنه قلور ایدهك. مونگ حقنده شریعتک نظرینی بیان ای توکونی کوتوب سزگه مراجعت ایتهك. ۲ (نچی سؤال) کون تون سفاهنده بوروگان، باشی ایسروکلکدن جمعه کونارده گنه (الله اعلم) آیق بولا طورغان بر کشی، اچکی مجلسنده اوزینگ صلیه صیه قزینی ایکنچی بره وگه یاراشقان عقد قیلوب بیرگان.

ایرتن آینوچاچ بیرماسکه ای توب: «مین ایسرك ایدم، کیچه گی سوزمدن قایتدم» دیسه ده شاهدر نق طورغانلر، حاضر شول فزنی عقد قیلتمش زوجگه بیرمی طورادر، ایکنچیلر آورغ

باشقردلر شاید اوز حقلرینی طلب قیله آلورلر.

۱۸۷۵ نچی یلارده اوچنچی اوسرگان فولصنده غی آلورده باشقردلرنگ دوش باشینه ۸۷ یارم دیسته بیرلری بار ایدی. بو کونارده ایندی ۱۵-۲۰ دیساتینه دن آرتق قالماغان بولسه کیردك. دوشلای نادیل هم آبروچنای صانالغان بیرلری ده شوشی حساب ایچنده بولور.

ایمندی کیله مز، باشقردلرنگ او قو او قوتو مسئله لرینه. باشقرد قارنداشلر مز هر نی قدر اونکون سوزلری، موگلی کوی، قورای وچیرلری برله ممتاز بولسه لده مکتب مدرسه، او قو او قوتو اشلارنده قزغانچ بر حالده ایکنلکری انکار ایتمولماز. آرارنده روسچه او قوب مرتبه گه کونارلرنگلری ده بولسه ده «دین» تریه سی کورو بیک آزلرینه غنه میسر بولادر دیب ایتورگه ممکن. سوگنی یلارغه قدر آلارنی قایغر توچیلر و قایغر وچیلر آز بولدی. ایندی موندن سوگ اولگیچه قایغوسز طورو یارامازدر. آقروناق برله بولسه ده بو کون گه قدر تاتار آلارنده مکتب مدرسه اشلری بر ترتیب برله بارسه ده رسمی فرمان یورته و بارلاب طورا طورغان یر مرکز بولماغانلقدن تمام فائده لی یولغه توشوب یته آمیلر ایدی. خزینهدن یا که زیمستوادن یاردم آلورده ممکن بولمانی. شونگ ایچون باری محله بایلری طرفندن غنه تریه ای تلوب کیلدیلر، محله بابی یوغالو ساعتی برله وقسز بولغان مکتب و مدرسه لده یوغالار ایدی. شولای بولسه ده باشقردلردن آله و یوغاری بر حالده دوام ای تیلر. باشقردلرده شوشندی غنه مکتب مدرسه لده بولمادی. باشقردلرنگ بایلقاری یاقی ماللرینگ کوبلگی هم صغر صارقلر صانلری برله اولچه نگالکدن مکتب مدرسه لرنی تریه ای تار ایچون شول ترلکلرنگ صانلرینی کیتمو فکری هیچ کیمنگ باشینه کیلی ایدی. (بو سوزلرنگ درستلگینه باشقرد آلارندن اوتوب کیتوچیلر شهادت بیره آلورلر).

خاتون قزلر تریه سی ده شولایوق یوق غه حساب قیلنورغه یاری. هنرگه بیریلر. سوگ و قتلرده غنه که زه مامغندن شال به یله و هنری باشلانسه ده بو حاضرگه بیک آز. ماشینه برله تگو- جیگو هم به یله و مطلقا یوق حکمنده.

ایندی موندن سوگ باشقرد خاتون قزلری ایچون چنلاب اش گه کرشو و تاتارلردن قالوشمی بلکه برلکده بارو لازم. بو کونده دوش باشینه ۱۵ دیساتینه بیرلری اوزلرنده. موندن باشقه «دوشا وای نادیل» دیگان بیرلری ده بار. بو بیرنی منگوگه صاتا آلماسه لده آرینده غه بیره آلار.

ایندی موندن سوگ یر صاتوب اویناوی قویوب طورورغه وچنلاب اش گه کرشورگه، علم و هنر او کره نورگه کیرهك. شول

طش یا که شریعت که صیماغان عادات قومیت عتیقه لردن بتلمی عامه آراسنده طارتولوب صوزولوب کیه طورغان روشلرنی شریعت یصاب بترگانلک برله اهل خواص و تربیه حتی عوامدن ده کوب خلق موندی شریعتلردن عدالت کورمی. أصل الشرایع من خالص نی آخرالزماندن هم معاذالله یوز چه وررکه طورغان و شریعتنی آ کلاودن یراق قالغان زمانده اصل مسئله نی کتاب سنت که موافق روشده بیان ایتوب همه خلق قبول صواب، و تحسین ایتدیکلرندن صولغنه «مونه شریعت اسلامیه شوشی قرداشلر!» دیوب الله طرفندن یبارلسگان زاقون و ناموس مسلمانارغه شوشی، دیب گنه ایتورکه تیوش بولادر. «بعثت بالدين الحنیفة السمحة» همده «بشروا ولا تنفروا» لرنی اعتبار قیلوده کیره ک بولادر.

امام فخرالدين الرازی ایته: امام ابو حنیفه رحمه الله، اوز شاگردلردن امام زفرنی اوزینک مذهبنی تقریر ایتیر ایچون «بصره» غه یبارگان ایدی. امام زفر جمعیتده: امام اعظم، امام ابوحنیفه مذهبی دیوب خیلی مسائل بیان ایتکچ شوشو قوبوب «وون! دالوی!» «بک!» نله مایمز! «دیوب رد قیلوب یباردیله مایوس بولوب قایتوب امام اعظم غه سویله دی. امام اعظم اهلای بصره نی عیب له مای بلکه امام زفرنک اوزنی عیلهب اصول تقریرنی بلمایسز، آلی یاراماز نیگه امام اعظم مذهبی دیب تقریر ایتسن، تیوشلی ایدی سز که مسئله لر وجوهینی بصره علماسی بیان ایتکان صورتلرده بیان ایتوب ده آندن صولغنه منه بوم مسئله حقیقه بویله ده بروجه بار دیوبکنه ایتورکه، قبول کئی بلنگاندن صولغنه ابوحنیفه ده شولای ایته دیسه ک دیور ایدک» دیدی.

«من شریعتک ایله نی اشلیم، آنده مینم اشم بوق، زاقون طا بوک!» دیگان اعتبارلی کشیکر اوستندن حق الله غه (حقوق عامه) که پوبلیجینی پراواغه. المراد بحق الله فی عبارة الفقهاء ما يتعلق به النفع العام من غیر اختصاص باحد فیسب الی الله تعالی لعظم خطرہ وشمول نفعه والافبا اعتبار التخلیق الکل سوا فی الاضافة الی الله «ولله مافی السموات ومافی الارض» و باعتبار التضمر و النفع هومتعال عن الکل ومعنی حق العبد ما يتعلق به مصلحة خاصة كحرمة مال الغير کذافی التلویح علی التوضیح للتفتازانی. شوکر کورده حق عام دیدم، و زاقونده مونارغه پوبلیجینی پراوا Publicnoe Prvo (دیلر) حقوق عامه المسلمین و جمیع الخلق اجمین که مسلمان بولا طوروب جنایت و اعتدا ایتدی و شریعتنی انکار ایتدی دیوب محکمه شرعیه که عرض حال ایله دعوی قیلک، اشهاد قیلک، شرعاً سماع و قرار، حکم و احضار مدعی علیه و الشهودنی مطالبه قیلک محکمه شرعیه تفتیش و تبع دن صولک «دین و معیشت» مجله سی قوی لری ایله می حکم ایدر یا که باشقه فقها نک سوزلری ایله می

قورقار. شریعت بو حقه نیچوک قاریدر؟ ...

زهار شول ایکی مسئله مه جواب یازوب شادلاندر سا کز ایدی. مذکور مجله نک اداره سی بویکی سؤالنک اولگسینه «خلاصة الفتاوی» دن کوجروب، ایکن چسینه ده «جامع الفصولین» لوجروب، اولگی مدعی علیه نی کافر قیلماچی بولوب و ایکنچی مدعی علیه نک قاباقده بالبولطقه ایچکانده ایسروک خولغاندن عبارت شاهد زورلر آلدنده صیه قزینی هیچ قیلماغان عقیدنی عقد صایوب شولوق قانپانیا ده غی قاباق قریصه سینک نکاحلی خاتونی دیوب صیه قزینی تارتوب آلب بیرمکچی بولادر.

اداره نک بو ایکی سوزی ده عبدالله عصمة اللین نک هر ایکی مسئله سینه جواب بولوب شادلاندر لوق قایدده اول بلکم بیوک بر تأسفنی موجب (خواه افتاء عن جهل، خواه تعلیم الحیل، خواه هر ایکوینی معا آل) مجله شرعیه بولمی بلکه «مفتی ماجن» مجله سی ایکانی گنه بیان بولونی غنه آ کلاتادر.

بو اورنده عبدالله افندی که جمعیت و جیونلرده بو کونده «حریت» نک نیندی نرسه ایدیکنی کوبره ک و آ کلاتو براق و توری مذهبلر همده مسلمانلر ایچون و حریت نک نه گونه ونه روشده مناسبتینی، شریعتنک نه ایدیکنی (بو قید مجله من بوره دن احتراز ایچون) و زاقون نک نه ایدیکنی، حریت نک ده بونلرغه مناسبت و تأثیر جهت لرنی هر ایکوینی همده علی حده هر قایوسینی، شریعتجه بالغز مناسبتی و مسلمانلرغه شریعتنک نیندی مناسبتی، زاقون نک نیندی مناسبتی، مسلمانلر ایچون شریعت عین (بتماز و ایسکرماز و بمریلماز) زاقون ایدیکنی، بعض بر زاقونلر ایسی حکومت طرفندن قورولوب ده حریت دن صولک بترلگان حسابلا نسه لرده شریعت أصلا و قطعاً بترلمازلگینی غایه مافی الباب زاقون ربقه سندن و بغاوندن قورتولونی، و شریعت نک ده (دین و معیشتجه) بالغز ... ملالر باصقان، قسقان، صوزغان، کیسکان حقیقی مسلمانلرنی تکبیر و تحقیر له ب بهتان و تهمت و افترا لر قیلوب قرقوب کیسوب کوستارگانلری کبی توکل) حقیقتا بر بیوک وضع الهی کتاب الله و سنت رسول الله غه بنا ایتولگان قانون الهی و هر مسلمانغه ائتماری واجب ایکانی گوزله آ کلاتوب بیان قیلو تیوشلیدر.

والا خصوصی روشلرده، خصوصاً آبدراب قسلوب «شریعت بیت شولای قوشا» دیوب قوبرقسز یالسز ایتوب بله البته انکار که گنه باعث بولوب مونی ایتوچی کوبمی گناهلی بولسه شوندی سوزنی ایتورکه سبب بولوچی اونلاب گناهلی بولور. خواصنک وظیفه مقدسه لردن دین و شریعت که انکار دن عامه نی صاقلاددر. بواش فرض و واجیدر. آنکده بولی اورونلی اورنسز «شریعت شریعت» دیوب بو زمانده هر بر شریعتدن

بالکتاب والسنة واجماع الامة حتى القياس الصحيح. صیہلرنی تزویجندن حجر ایتولگان «لاضرر ولاضرار فی الاسلام» اصولی اوزره .

الحاصل هرابکی مادهده محکمه شرعیه ننگ مونک کبی قرارلرغه سیاست وتدییراتلر اجرا ایتارکه مصالح ومنافع عباد ایچون شرعا حقوقی بیوک . بویله تدییرلر شریعت که خلاف بولما ی بلکم عین شریعت بولادر .

عبدالحق حضرت ننگ مفتی سابق حقهده «العالم الفاضل» دیدیکلری کبی ودعالمقرغه، ایمان شرطلرغه اوروص خاتونلر ننگ آنا بابا وبالالری برلهن اوق باصدررغه طوطونغانقلری ایله همه مسلمان بالالریته ربم الله، نبیم محمد رسول الله ، دینم اسلام الی آخره صره سنده کوکلدن حفظ ایتدرمکچیلر اییدی . مونارغهده مشاکه معان بیان بدیعندن عرب شعرلرندن دلیللر تابوبعی شریعت وعقائدکه کرتوب اهل سنت والجماعات اعتقادندن قیلماقچیلر اییدی مو ؟ منه شونی «شریعت» دیوب امت که روحانی آتالر واسطه سیله تلقین ایتما کچیلر اییدی .

منه ایندی عبدالله افندی عصمة اللین : «شوندی شریعتکز ایله نی اشلیم» دیگان بولسه اعتبارلی افندی هیچ عجب تو گل . شریعتندن فتوی صورغانندن اونبرنجی طومنی ده کورسه تکانلری بار اییدی . دیمککه اونبرنجی طومنی ده امت که شریعت دیدررکه حاضر طورغانلر اییدی . شول کشی علما ومدرسین کرامندن بروسی اییدی . موندی کشیلر ننگ شریعتلرنی کم قبول ایتسون ؟ تو گل اعتبارلی آدملر حتی عوامده قبول ایتماز . مسجدلرده روحانی دوخاونی آتیصلر یاصاب خلقتی صاناشرماقچیلر اییدی . بو روشلی شریعت دیوبچیلرکه نیچوک «به لشچیلر بلشدن باشقه نی بلمیلر» دییرب ایتماسونلر ؟ شولوق سابق مفتی زویه باشی ده «مسجدلرده لیکسیار اوقولماسون» دیوب انواع وعظمر و اسلام اسلوبیه .خلاف سوزلرنی مسجدلرده سویله دی . اوقا آرخیرینندن مسلمان مکتب و مدرسه لرنی حقارت قیلنغان نشریاتنه بر جوابده یازمی و انده شمی قالدی . حالبوکم بو طوغروده حرکت ایتو آنک اوزه رینه فرض و واجب اییدی . شول اشلرکه همه علما شریعت اسمیلریمز سکوت ایتوب رضا بولوب طوردیلر و نی اشله سه شونی تاویل قیلوب آزابلانیدلر ، مدانه قیلدیلر . حتی قارش ی بریاغان سوزبولسه «سؤ ادب دربو؟» دیوب شولوق شریعت ژورنالی «دین معیشت» مجله سنده جهان اواره سی بولوب نیلرگنه یازمادیلر . شولوق ژورنال «علمانی سب قیلا» دیوب مینی اتهام ایتدی . حقمده بهتان و افترالر سویله دی . معاذالله حقیقی علمانی هیچ سب ایتمایمون ، احترامندن باشقه بر شی که راضی هم ایمازمن . اما علماء غنوانینی تاشوچی

حکم ایتار ؟ علی ای حال کتاب سنت اصولنده نیندی طرزده حکم ایتسهده ایتار ، شول اش ، قرار وحکم بولور ، شریعتک حکمی وهم شریعتک نظری بولور .

استعید بالله «فبشر عبادالذین یستمعون القول فیتبعون احسنه اولائک الذین هداهم واولائک هم اولوالالباب» آیت کریمه سی موجبنه استحسانا ورفقا لامة محمد علیه السلام محکمه شرعیه البته بر مسلماتی دینندن چیقارونی موافق کورماز .

دعوا کزنی اثبات ایتو ، آنا رغه تیوش یاکه دعوا کزومدعی علیه کز ابطال ایتدروب آنک یاغینی مو حقلی وسزنی مو حقسز تابار . شونندن سوکهنه بربر حکم یوروتورکه ممکن بولور . والا «خلاصة الفتاوی ده شولای ایتکاده کافر بولدی» دیوب کفر اثبات ایتوب بولماز ، حکمسز قطعیا هیچ اش یوق . حکمسز کافر دیوبچیلر اوزلری حدقذف وحدتعذیر کبی جزالرکه استحقاق کسب ایتکان بولور والسلام .

ایکنچی مسئله کز ایسه هکذا : ایسروک مجلسده ایسروک کشینگ صیه قزینی عقدی عقد بولمیدر . سماوی سیلردن طولایی مفقودالذهن والادراک والفههم بولغان «ولی» ننگ سوزلری (ایسروک کشینگ صغیره قزینه ولایتی) شرعا معتبر تو گل بلکه مفقوددر . بنا علیه اول کشی صغیره که ولی بولا آلمیدر . عقدی معتبر بولماغان کشی صغیره نی نیچوک عقد ایته آسون ؟ . بو حقهده قز آناسی انکار ایتارکه حتی بار . قزینی یرماسون ایستارسه رجوع ، استار ایسه انکار ایتسون . آوچی کیاو محکمه شرعیه که عرضحان ایله دعوا قیلسون ، شاهدرلر ننگ مجلس فسقهده بولنماق اتهاماری ایله شهادتلرنی رد ایتمازی ؟ . میگا قالورسه محکمه شرعیه طرفندن هر بر عقد النکاح ده علی الاطلاق (اضرار عام نی دفع ، ظلم ومانحن فیه ده گی کبی واقعه لردن احتراز ایچون سادا لباب الفساد و بضیق به ذرعه) ایکی شاهدنگ اوستینه بر امام ننگ حضور ودفترکه قیدنی ده شرط ایتولگان . وواش اوشبو بلاد اهل اسلامی غندنده عرف وعادت اتخاذا ایتوب کیلگان «وماراه المومنون حسنا فهو عندالله حسن» قاعده و اساس قانون شرعی سنه بنا مجمع علیه بولوب ایکی شاهدسز نکاح بولماغان کبی بر ملا میترقیغه یازمی طوروب عقد قیلماغاندهده عقد ونکاحلر شرعی بولمایدنر دیوب بله من . والا ایکی شاهدنگ هم کیره کلری یوق ، ایکاو بالغ وبالغه اوزلری عقدغه اهلیت نامه لری وحقوق صلاحیتلری بولوب اوزلرینک عقدری ایله اش تمام بولادر ، عقد قیله آلاز . ایکی شاهد ایسه مطالبه حقوق صورتی ایچونگنه مشروع بولادر .

حاضرکی زمانده حقوقی ، اون قابق شاهدلری ایله ده محافظه ایتوب بولماز ! الا بالسیاسات الشرعیه مع التدییرات المعقولة المشروعة

خاتونلرنڭ مسجدلرگه يورولرى

(قریم محکمه شرعیہ سی طرفندن
اعلان ایبولگان رسمی فتوی).

نسوان اسلامك مسجد وجامعلره كيدوب جماعت ایله قیلانن نمازلارده ارکک امامه اقتدا ایله نماز قیلما لارینڭ بلا کراهه جائز اولوب اولماماسی خصوصنده فتوا ایسته نیلمه سنه بنا محکمه شرعیه مسائل دینیہ شعبه سی شوقتوایی ویرمشدر:

«قادینلارک جامع و مسجدلره کیدوب شرع شریفده کوسته ریلن ترتیب اوزره جماعت ایله قیلانن نمازلارده امامه (ارکک) اقتدا ایله نماز قیلما لاری بلا کراهه جائز اولور.»

هر نه قادر ائمه دن بعضیلری عبادات مالیه و بدنیه ده مساوی اولان نسا مسلمینک جامعلره جماعتله نماز قیلما لرنده کراهت کور مشلر سده تجارت. قضا کبی حقوق مدنیه و سیاسیه قادینلاری ارکککردن دون طوتمایان شریعت احمدیه اونلاری اک بویوک شعائر اسلامیه دن صایلان جامعلره جماعتله نماز ادا ایتمکدهن محروم ائمه به چگی آشاغیده کی صحیح البخاری ده مذکور احادیث نبویه دنده آجیق بر صورتده آ کلاشیلما قدر.

بو سببندره که فقهای عظامدن بر قسمی قادینلارک جماعتله جامعلره نماز قیلما لارینی بلا کراهه تجویز ایتمشلردر. حتی امام احمد حضرتلری قادینلارک تراویح نمازلرنده ارککله - اونلارندن متأخره اولماق شرطله (؟) امامتتی تجویز ایتمشدر.

(رحمة الامة فی اختلاف الائمة. صحیفه ۶۴). عن ابن عمر (ر. ض.)، عن النبي (ص. ع.): «قال اذا استأذنتکم نساؤکم باللیل الی المسجد فأذنوا لهن.» (صحیح البخاری. صحیفه ۲۱۱).

عن ام سلمة: کان رسول الله (ص. ع.) اذا سلم قام النساء حين یقضی تسلیمه ویمکت هو فی مقامه یسیرا قبل أن یقوم قال نری والله اعلم ان ذلك کان لکی ینصرف النساء قبل ان یدرکهن الرجال.

مسائل دینیہ شعبه سی رئیس:

یعقوب کمال.

مفتی: چلبی جهان.

«قریم اوچاغی». نومیر ۴.

مداهنه قیلوچی صاحب منصب جاهلرنی «العالم الفاضل» دیگان کتابلرغه، بدبخت به..... که همان سوزلر و سوز. آنلر عبدالقفا واللاهاملر، لاغیره علماء موندی بولماز. اول ژورنال اوزی هر وقت علمائی سب قیلادر، شونسی شریعتلرنی شریعت فقهر و چیلر مو توزوگانلر؟ به لشچیلر «علمالر» بولوب یاشاغلاری کلی. آیانوچ! ایسکی حکومت بوزولدی. «روحانیلر» بولورغه یورودگر درست، سز هم چن روحانیلر سز «علمالر» ایماز سز. سز نڭ شریعتلر ایله نی اشلیم» دیگان کشیلر ده هم شول سزنی کوروب دین دن نفرت و شریعتدن هم نفرت قیلالر. والله سز که قاراب سویلر! . . . معامله گر مقاله کزغه باب توگل! مقام کزغه کوره سزنی دین اسلامغه حجت دیوب عامه و اجنبیلر بله لر! دین اسلام و شریعت که سز نڭ ایله استدلال قیلالر! امامه معامله گر باب بولماغانغه شریعتدن قاجالر! اجنبیلر ایسه شریعتنی اتهام ایتلر! مقاله لر منگ بررسنده «انقوالله» دیگانده شوگا اشارت ایدی. بو سوزلر منی یازامن معیشت ژورنالنده تارتوشوب یازوچیلرغه. چونکه مسلکم حقیقی مسلمان یاشلرینی سووب آنلردن نفرت ایتماو هر بری ایله، دوستلق، نادان خودینلر و سمحه ایهلرینی سوماز سزلک، مداهنچی شریعت قارقلرینه بغض فی الله در. شوندن باشقه مسلکم بولغانی ده یوق هم شول مسلکم الماشقانیده یوق «نی اویم شارا بارالر» مدرجیلری ایله مینم مسلکمنی محاکمه قیلورغه صلاحیت و استعداد اهلیت حقوقلرینه مالک نوگلر ایکان. استعیذ بالله «لهم قلوب لا یفقهون بها ولهم اعین لا یبصرون بها ولهم اذان لا یسمعون بها اولانک کالانعام بل هم اضل». عبدالحق حضرت ایتمشلر نیلر امام سیبویه سوزینه بناتر لیکلر و جاوارلر بولووی درست ایکان.

مونده مسلکمنی بیان ایتومنگ سببی معیشت ژورنالنده (۲۰ نچی نومیر ۲۳۴ نچی بیت) مینی اهل دیانت مسلکینی تاشلاوچی و یاشلر مسلکیرینی کشف ایتوچی، اهل دیانتتی سومگان و یاراتماغان کشی ایتوب کورساتولری ایچون. مینم مسلکم نیندی نرسه ایکانلک بلنسون. والسلام علی من اتبع الهدی. بو مقاله نی اوز مسئولیتیم برله «شوراده» باصو کزنی اوتتم.

محمد یوسف محمد امین اوغلی دیبیردیف.

خارق عادت حقنده غي خبرلرگه اشانو

آوروپالورلر، شرق خاقلرني (مسلمانلرده شول جمله ده) عجيب و غريب نرسه لرگه، خارق عادت لرگه اشانو طوغروسنده ساده لك برله اتهام قيله لر. هم ده: «مشرق خاقلري و مسلمانلر عجب خبر ايشته لر برده تيكشروب طورمي، شول خبر ننگ اصلينه فصاينه ذهن ييارمي، عقل ميزاينه صالوب اولچه مي حاضر اشانلر» ديلر.

لكن آوروپالورلر ننگ بو دعوالري درست توگل. موندی نرسه برله مشرق خاقلرينه (مسلمانلرغه) تهمت قيلولري اورنسر. مشرق خاقلريننگ ده خواصلري و يوقاري طبقه ده بولغان آدملري هر بر عجيب خبرگه و هر بر خارق عادت حكايته برله اشانوب بتميلر، آوروپاده بولغان عواملرده بو طوغروسنده مشرقده بولغان عواملردن آرتق درجه ده توگل. عقللي و آكلي كشي لر كيرهك آوروپاده و آفريقاده، كيرهك آزيا و آفريقاده بولسون خبرلرنگ درجه لرينه كوره گنه اشانلر، عوام ايسه هر اورنده ده كوب تيكشروب طورمي، هر بر خبرني تصديق ايتده ر.

علمادان بولغان بر كشي: «تله سه كز گنه ني سويله كز و تله سه كز گنه ني ايتوكر مين اوزم كوزم برله كورگان نرسه مني انكار ايتار حاله يوق. فلان كونده فلان تاماشا خانه ده بر آدم بر اورندق غه باشيني و ايكنجي اورندق غه اياق لريني قويدی ده بر خاتونتي يوقلاتدی. سوگندن يواش غنه روشده اياق اوچنده غي اورندقني تارتوب آلدی خاتون هميشه اولگيچه يانا. آندن سوگ باش اوچينه كيلدی ده باش آستنده غي اورندقني تارتوب آلدی. خاتون هميشه توپ توز صوزلوب ياتقان حالنده قالدی. آستنده هوا دن باشقه بر نرسه ده يوق. شوشي حالتي شوشي باش كوزلرم برله كوردم. مينم برله حسابسز كوب آدملر كورديلر و حيران بولغان حال زده تارالدق» ديدی.

مجلسده بولغان كشي لردن بره و شوشي حكايته قارشسي قچقروب بيك اوزاق كولدی ده «بر نرسه ده يوق باري حيله و يالغان غنه! . . .» ديدی.

سويله وچي عالم موگا تومادي، قزدی «خاتونتي هوا ده يوقلاتوغه كيرهك حيله و يالغان اسميني بير و كيرهك خارق عادت اسميني بير، اما درست و واقع، مونده شبهه يوق» ديدی. مذکور بره و. «واقع توگل شول. سز واقع توگل نرسه ني

واقع ديب بله سز، مونده مسئله شونده. سز باري ايكي اورندق برله خاتون هم خارق عادت اشله وچيني گنه كورد كزده اورندق لرني آغاندن سوگ خاتون، هوا ده قالدی ديب بلد كز، اما اول كشي، ايكي اورندق اوستينه ديواردن چيقاروب، خاتونتي كوتارليك تيمور تاياق لر قويغان و خاتونتي ده شول تيمور تاياق لر اوستينه ياتق رغان ايدی. سز آني كوره آلماد كز واقعه اول سز گه كورنمی. طورغان ايتلوب بويالغان ايدی، اول تيمور لر يراقبدن قاراب طور وچيلرغه توگل ياقين بارغاندن سوگ غنه كورله. حتی مين اوز قوللرم برله بارلاب قاراغاندن سوگ غنه اشاندم. اورندق لرني اول كشي خاتون آستدن توگل بله ك تيمور لر آستدن تارتوب آغان ايدی، اول اورندق لر، تيمور لر گه بتونلاي تيميلرده ايدی. سز اورندق لر آغاندن سوگ خاتون هوا ده قالدی، ديب بلد كز اما اول هوا ده توگل تيمور لر اوستلرينه ياتقان ايدی» ديدی.

خاقلر، بو كشي ني تصديق ايتديلر. چونكه بردن يالغان سويله مو برله معروف ايدی و ايكنجيدن اوزی ده شوندي اشلرني تيكشرو برله مشغول ايدی. عالم اوزی ده: «مونه ايشدی كوزك برله كورگان خارق عادت شولای بولسه، ايشدی آندی اوزك كورمه گانلري نيندی بولور، نيندی بولورغه تيوشلي؟» ديدی ده باشيني بوكدی.

خاقلر، بر نرسه حقنده غي حيله ني اوزلري كشف ايتده آلماديلر ايسه شوندي درست هم واقع ديب بله لر وشوندي اشلر گه بنا قيلول «خارق عادت» مسئله لريني ديناغه چيقارار. بر كشي قوللريني آرتينه قويوب باو برله باغلاته و باونك ايكي اوچيني ايكي كشيرن طوتدره و تارتوب طوررغه قوشادرده قوللريني شول باودن اچقندر ايدی.

باشنك خارق عادت ايكاناگي آفريقا و آوروپا خاقلري طرفدن اعتراف ايتولدی، حتی علمي مجلسلرده عالملر مونك سييلريني تيكشروب شغلله نديلر، يوز تورلی، مگ تورلی سييلر يان قيلديلر. سوگندن معلوم بولدی، هيچ برسبي ده عجبی ده يوق بله كه بتونلاي بر معناسز حيله گنه ايكان. اگر ده شوشي حيله بلنمی قالغان بولسه ايدی، يواش شول آدمنگ خارق عادتدن سانالغان و بتون دنيا طرفدن اشانلغان بر نرسه بولور ايدی.

«المقتطف»

مکتب تیره سنده

(باشی ۱۴ نچی شوراده)

قسقه سی: خلقم زغه ایندی یاکی اصولنک جیمشن چن معناسی بلهن پشکان حالده تقدیم ایتو ساعتلری یتدی. یاکی اصولنک اوزینک اثرلرن، فائدهلرن نتیجهلرن هیچ نهرسدن قورقمیچه آچقندن آچق وبتون کوینچه میدانغه قویار زمان کوبدن بولدی. اوع موجودمز اوزینک شاگردلرینه، مریدلرینه یوکه تب امانت ایتب کیتکن شیکلی وقیرنده آنلردن شونک تمام یرینه یتکرلون کوتب یاتاچق بولدیغی کبی بتون خلقم زده ایندی آنک چن معناسی بلهن عملگه قویوب یتوینه قارشى کیلمه یه چکدر.

شول حالده تعالیم هیئتلمز گه ابتدائی برنجی صنفلرغه عرب تان، عرب الفباسن کرتب، قرآن باشلاتوب بالارم زنی ایمگه تودن بالانفاق توقتارغه ایندی کوبدن وقت. ایندی برنجی صنف فقط ملی تل، فقط ملی یازوغنه اویره تله تورغان صنف بولوب قاورغه تیش. بو صنفی نیچککنه بولسه ده ملی تلم زنی، ملی قرائتم زنی اهمیت بلهن و جدیره ک اوقوتوغه باغشلاو موینم زغه ایندی زور بورچ. بو سوزلمزدن دینم زنگ اساسی بولغان عرب تلینه حرمت ایتمه ومز آ گلاشلما سون. بو سوزلم زنگ، اول نقطه نظرندن قاراغانده عرب تان و مقدس قرآنم زنی غایت درجه ده حرمت و تعظیم ایتوومزدن سویله گه نلگی آز بر ملا حظه بلهنده آچق آ گلاشلاچقدر. چونکه ته کریسن و پیغمبرن یاخشیلاب تانوب یتمه گن. قرآننی تعظیمنک نی ایکننده ئه لی آ گلی آماغان بر بالانک قولینه آیت، قرآن و یا که هفتیک کیترب توتدرو هم ده کیلمگان اوزلری بلهن شونلرنی واتدروب تخفیف قیلدرو اوزی زور گناه و قرآنغه حرمتسزک بولوب سانالاچقدر. اما ایکنچی صنفقه کوچکچ بالارغه بر قدر آک. ایس کرگان بولا. آنده ایندی قرآننی تخفیف ایتمه ولری ممکن.

اگر عرب تان زده برنجی صنفدن اوق باشلاتساق، یلگیلی، بالارمز یه اوز تلم زنی، اوز قرائتم زنی یا که عربچنی یاخشیلاب تانی آلمیچه ایکی اورتاده تیک فا گفروب قالاچقار. برسنده یونله باشقاروب چغارا آلمیچه آزابلانوب ته چکدر. تیک ایکی اسکهنجه آراسنده ایزلوب قالاچقار. اما یالغز اوز تلمزگنه اوقوتولسه، اول چاغنده امین بولوق که بالارمز ملی تلم زنی اوز قرائتم زنی برنجی صنفدن اوق ییک یاخشى

اویره نب، ملکه له نب چغاققار. کیره ک یازوغه کیره ک اوقوغه بولسون برده آرتق واتلمیچه غنه یاخشى اوق کونوگه آلاچقار. بونک اوستینه، بویول بلهن بارلغانده، برنجی صنفده ایکنچی یلغه توروب قالوچیلرده بولمایه چق؛ بولسه ده آز بولاچق. منه بو جهتلری ایسه بزنگ اوچون بیگره ک اهمیتلی. بو بیگره ک یاکی اصولنک اصل تله گی. چونکه بالانی صنفنده قالدرو کبی بالانک روحن ایزه تورغان بر اش یوقدر.

بالانک فقط قرآن تانوماغانلی اوچون برنجی صنفده اوج دورت یل اوتوروب قالولرن ایسکه آلساق، یوزم زنی قزارتا تورغان شول زور گناهمزدن، شول الوغ مسئولیتمزدن نیچک قوتولو چاره لرن تابا آماوم زنی اویلاب اختیارسز یغلارغه مجبور بولاچقمز. اصول تعلیم و فن تربیه بوینچه هیچ بر تورلی سبب بلهنده کوچروده ممکن بولماغان چاقده غنه بالانی صنفده اوتوروتوب قالدروغه امکان بار. اولده شول شرط بلهن که بر بالا بر صنفده ایکی یلدن آرتق قطعیا قالدردماسقه تیش. ئله کدی تاغایدغه بارلوق بولسه ده مطلقا ایکنچی صنفقه کوچرگه کیره ک.

بز، برنجی صنفده اوج- دورت یل بالارنک عمرلرن نهرده ایته تورغان و تربیلی گنه دیگن مکتبلر م زنگ حالن بلگه نلکدن بو سوزلم زنی آچینوب سویله وگه مجبورمز.

برنجی صنفده عربچدن بولسه تیک حر که لر گنه کورسه تلور که بادرلورگه تیش. آندن باشقلرینه قطعیا و قطعیا برنجی صنفده اورن پیروگه حقمز یوقدر. برنجی صنفلر اوچون ترتیب ایتلگن قرائت کتابلر مزده شول یولغه موافق ترتیب ایتلورگه تیشیلر.

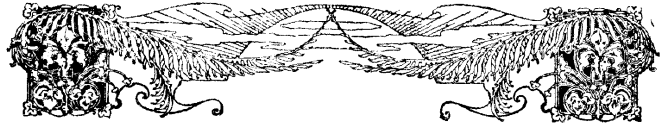
عرب الفباسینک، عرب تلینک برنجی صنفی ایتب ابتدائی ایکنچی صنفنی یلگیله سه ک نیقدرده گوزل ایتکن و تیشلی بولی ایله بارغان بولاچقمز. بو صنفده اول ایکی- اوج آی عرب الفباسی اوقولوب شوندن سوگنه قرآن باشلاتو، یاکی اصولنک یکلکلرندن برسیدر. ایکنچی صنفده قرآننی ئه کر نله بکنه اوقی آلورلق بولوب چقسه لر، بو، ایگ زور موفقیتمز بولاچقدر. بوکا ییک قناعتله نورگه تیشیلیمز.

ایندی مکتبلر م زنگ و تعلیم هیئتلمز ننگ ابتدائی مکتب پروغرامالرنده شول مسئله گه چدن اهمیت یرولرن اوتور ایدک. کیره ک علم تربیه و کیره ک علم روح و فن وظایف الاعضا نقطه نظرندن بولونک آشنجلاق بلهن آله سورلووی بوکونده ألوغ بورجمزدر. بز حاضرگه معلم و معلمه یولداشلر م زغه شول مسئله نی تقدیم و اخطار ایله سوزم زنی کیسه مز. لزوم کورلسه آنک تیشیلگن کوب فنی دلایلر بلهن اثبات ایتوگه حاضرمز.

معلم: عبدالرحمن سعدی.

معبود حق قه توجه نك يولى مجهول تورا!
دير، مسجد هم كلسا-ظن وتخمين جمعى.
بارمى؟ يوقمى؟ بولسايندى؟ ديب خدائى ازيلر
هيچ برنده وهم وشك دن سالميت يوق نه لى.

فراقى

سُر

بر شعر عربى نك شرح و ترجمه سى

« فكلهم فى رحمة الله خالد
موحد هم او ذوالشريك و جاهد » .
كه يعنى رحمتى قهرينه غالب
بو مطاب عالى دورين المطاب .
عمومنگ خالقى خلاق عالم
قرار كاهد ر عمومه اوشبو عالم
كشى قللق ايدر اللهه آنچق (۱)

عبادتچه تفاوت يوقدور الحق .
امم بينده گى دينى تفاوت
بيوك سرلر كه مبنى امرلاهوت .
عموميدور فيو ضات الهى
عبادتدن كچر الله گناهى .
مخلداوده آتماز هيچ جهودى
فقط تهديددور آنك خلودى .

محمد (ص) سهوسه گر اوزاميتنى
موسه سومزمى يا اوز مليتى؟
نصارى لار ايچون يزمى هيچ غم؟
رسول محترم او ابن مريم .
كرك دور « عسكرى! » قللق اللهه
سوزك راست دوشمه اصلا اشتباهه

معلم: شاكر البخارى . سرفند .

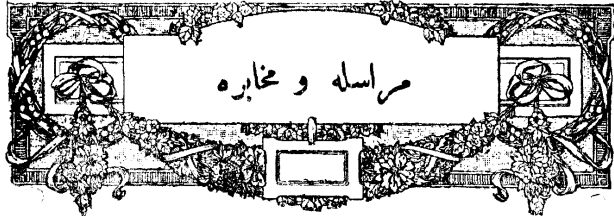
(۱)

اديان حاضره .

قوم موسى بر براونى قبله ايتكانلر ايمش .
قوم عيسى اوزدرب - رسام اسيرى اولديلار .
بر قوم فكرنچه - حق قبله مكعب اوى ايمش .
عاقبت - آنلارداطاش طوفراق اسيرى اولديلار .

(۱) ابن عربى نك « ان لا تعبد و الا اياه » آية كرىبه سى
ايله استدلال ايدرك سويله ديكى بر سوزيه ائاره در .

مع . ش . م

مراسله و مخابره

فازانه: بز «شورا» مجله سينگ هر بر صحيفه سيني حتى
هر بر سوزى دينى ، مدنى يا اقتصادى وادى بر فائده حاصل ايتو
اوچون دقت ايله اوقى واقتدارمن حسبنجه مطالعه ايتوب كيله ايدك .
لكن ۱۹۱۷ يىل ۶-۹ سان «شورا» لرده «كرامتلر ، خارق عاداتلر»
عنوانلى هيچ ايشته سى كيلمگان ، علم وتجربه قبول ايتمگان طوزسز
مقاله لرني كوره باشلادق . باغدار ايشاتنگ «برس!» ديوب ايتووى
ايله پشكان ايتنگ مه چى بولوب چغوب كيتووى ، بر ايشاتنگ
اشاره سى ايله قوياشنگ توقتاب تورووى ، غجدوانده بر ايشان
سوزى ايله كهبه نك غجدوانته كيلووى هم بسطامى آرتدن
غجدوان ييرى ، شهرلى ، اوللارى ايله بارولرى دخى كونسز بابالار
بر كتاش آتالر طاغن نلله كملر حكايترلى ، نى ايچون كيرهك
بولادر؟ بو اولده مجوسيت عادتى بولوب حاضر آروچيرمشرده
مشهور بولغان بلچراق كوكل قارالتقچ سوزلر ايله محترم «شورا»
صحيفه لرني بوياب كانغد ، قارا ، وقت ارهم ايتماسه گرويونگ اورننه ،
خصوصاً بوندى قدرلى اش وقتنده خلقغه فائده لى معلومانلر مملكته ده ،
نظام توزو روشلرى نينداى جمهوريت نينداى آقنوميه لر كيردك ،
قايسى بزگه فائده لى ، شوندى نرسه لرني يازسه كز هر كم اخلاص
ايله اوقوب فائده له نور ايدى . بز بو معناسز سوزلرني قازان
اطرافنده ملا حاجيلر ، عائشه بيكلر خوجهرلر طاوى ، شهر
بلغارلردن استعانت وياردم اوسته ب قيرلر اوستونده قربان چالوردن
دخى نادان حاجيلر نك حجدن قايتوب توكللى بابا ، مامقلى بابا ،
نقشبندى بلهم نلله كملر قيرلردن استمدادلر قيلول آقچهرلر اسراف
ايتكانلردن ، اوز كوز آلدمزده بالاسون اوقتورغه بر تين بيره سى
كيلماسه ده بيگاناي ايشانلرغه آقتق صارقرون ايلتوب يروب مرید
بولولرني اوجماخ آقچچى آلوب قايتولرني ، فقير خاتون وقارچقنر نك
ايكيشار اوچار كون جايو باروب ايشان باقچه سندن گلر اوغرلاب
قايتولرون كوروب تمام طويوب بتدك . هيچ ايشته سمز ، كوره سمز

بولا آلادر، باشقه قاعده لرینی یورتسه شونک برله کنه فاسق و مبتدع سانالمیدر. اما بزنگ مسلمان دنیا سنده اش بتونلای باشقه.

صوگ و قتلدرده غی مسلمانلر «اولیالر قولنده خارق عادتلر صادر بولادر» دیگان سوزنی اعتقادی مسئلهلردن صانی باشلادیلر. و شوگا قارشلی طور و چیلرنگ معتزله، مبتدع و بد مذهب بلکه زندیق بولوی برله حکم ایتلر. مونلرغه کوره بومسئله، پیغمبرلرنگ عصمتلرینی و صدقلرینی اعتقاد قیلو برله بر درجهده بولادر.

بر نرسهنگ دینی و اعتقادی مسئلهدن بولوی ایچون آنگ دنیاده واقع بولوب طوروی حقنده خبرلر کوب بولوغنه یتیمی بلکه شول اشنگ رسول الله طرفندن «دینی» بر اش بولو صفتی برله تبلیغ ایتلوی کیرهک: الامین برله المأمون یا که عبدالملک برله ابن الزبیر آراسنده بولغان ماجرالر حقنده غی خبرلر، نی قدر کوب بولسولرده اعتقادی مسئلهلردن صانالورغه سبب یوق.

سوزنگ قسقهسی: بر نرسهنی اسلام دیننده اعتقادی مسئله ایتوب صاناو ایچون شول حقهده صاحب شریعت طرفندن تبلیغ ایتولگانلگی اوزینه مخصوص بولغان دلیللر برله ثابت بولورغه تیوشلی.

«اولیالر (طریقت شیخلری) نگ قوللرنده خارق عادت اشلر صادر بولادر. دیب اعتقاد قیلو، اسلام شریعتنه کوره بنده راوستلرنده فرض و شوگا مخالفت ایتوچیلر مبتدع و بد مذهب صانالور» دیب دعوی قیلوچی کشیلردن «بو مدعاگرغه نیندی دلیللر کور بار؟ مرحمت ایتوب میدانغه چیقار کور!» دیب صورالادر.

مسئلهنگ برنچی، درجهسی شوشی. ایکنچی درجهسی ایسه؛ صوف شیخلری قوللرنده خارق عادتلر صادر بولو حقنده غی خبرلرینی سوتوب قاراودن و تیکشردن عبارت:

ایسکی زمانلرده بولوب اوتکان خبرلرینی سوتوب قاراو، خبرلرنگ اوچلری نیچوگ یالغانوب کیتکانلکلرینی کوز برله کورو ایچون خبرلر تارالو حقنده غی نظامنی بلوکه موقوف.

تیمور یول سالوچیلر، چیت کشیلرنگ عقللری صیدرمی طورغان روشده بر اورنی صو آغومینه قارشلی نغوتا باشیلر، بوران باصماسون ایچون، ظاهرده بر مناسبتده کورلمگان اورنده قوعه لر اشقلر یاصیلر. چیت کشیلر که سروسپی معلوم بولماغان بو اشنگ سببی صو کندن اوزوقتنده بانا. چونکه صو آغولرنده، ییل یورولرنده ییک مضبوط زاقونلر بار، یول سالوچیلر ایسه شونی بلگان وشول زاقونلر موجبجه حرکت ایتکان بولالار. اوشبو قیلدن خبرلر تارالودهده اوزینه مخصوص طبعی زاقونلر بار.

اولیالر قوللرنده خارق عادتلر صادر بولو حقنده غی خبرلر، نی ایچون بتون ملتلر آراسینه تارالادی و هر بر دین اهلی بو

کیلمی. قایچان بو بدعتلر و بوزوق اعتقادلر بهر ایکان؟ دیوب کونوب تورغانده ایگ حر فکری علملرمز طرفندن یازلغان مجلهده البته بو پیس، کوره سمز کیلو توگل بوندی خلقتی بالقولوقعه اوگره توب مدد صوراو و کرامتلر که اشاندرا تورغان کتابلرینی (اگر حریت مطبوعات بولماسه) مطبعه لرده باصلماون صورارغه تیوش ایدی. اگر «شورا» بولرینی هرل طریقی ایله یازسهده هزلیات ایله عمر اوتکار گنجه جدیات ایله شغلله نو فائده لیراق بولور ایدی. جوامع الکلمدن «من حسن اسلام المرثه که مالایعیه. من اشتغل بمالایعیه فاته مالایعیه» سوزلری معلوم کورد.

چیچق و ولستی یاگا چیشمه ده وقلی امام: محمد صالح میرزا عبدالرحمن اوغلی سمیع اللین.

شورا: او قوچیلرنگ مقاله لرمنی انتقاد قیلوب طورولردن، «فلان موضوعلرده بولغان مقاله لر و مکتوبلر فائده سز و موسمسز اما فلان موضوعلرده غی یاری یا که شوندی وموندی مسئله لر کوربهک یازلسون» دیب مرادلرینی، تله کلرینی بیان قیلورینه ییک راحتله نه مز و دقت که آلامز. بوايسه، اشلرینی برگلب اشله و مشورت اساسینی دستور ایتو، توزیع اعمال قاعده سینی عمل که قویونگ اوزیدر. حتی موندی تیبیلر، انتقادلر کيسلوب کیتسه بو اشلرینی یوقسونه مز.

سوزنگ قسقهسی شول: سوزلر هر قایچان آچیق سویله نور که وخصوصی فکرلرده آچیق بیان ایتلور که تیوشلی. ایندی عذرمنی ده سوبلیک:

اسلام دنیا سنده «اولیالرنگ قوللرنده خارق عادتلر صادر بولادر» دیب برسوز شایع بولدی. بوسوز حتی اعتقاد کتابلرینه ده کیلوب کردی. مکتب بالالرینگ بو سوزنی اسلام اعتقادی ایتوب ییکله و، یادالولری قیلندن ختم کتب اوستنده بولغان یش قدملری ده شوشی نرسه نی رسول الله کیتورگان قطعی بر حکم اورتنده قبول ایتوب یوریلر. عوام بلکه ییک کوب خواص «اولیا» سوزندن مقصود تصوف اماملری و طریقت شیخلری دیب آگیلر.

درست، «عزیزلر قوللرنده خارق عادت اشلر صادر بولادر» دیگان عقیده یهودلرده، خرسیتیانلرده ده بار. خرسیتیانلرنگ «نیقولای» اسمنده بر شیخلری «نیقولای مولد الخوارق» دیب مشهور. مونگ افراط کوب عجیب و غریب خارقلری روایت ایتلوب یازلغان رساله هر ییل یوزز مگلر برله تاراتولادر. لیکن خرسیتیانلر برله اسلام دنیاسی آراسنده بو طوغوروده زور آیرما بار. خرسیتیانلر، «اولیالر قولنده خارق عادت اشلر صادر بولادر، بواش حق» دیب اعتقاد قیلوغه دینی جهتن مجبور توگلر. بر خرسیتیان شوشی نرسه نی اعتقاد قیلوماسه حتی بتونلای انکار قیلسه ده صاف خرسیتیان

نرسه لر برله برلکه اوز زمانمزده وتورلی ولایتلرده شایع بولغان خبرلرنی ده تحلیل ایتو ضرور.

کرامات و خارق عادتلر حقیقده غی خبرلر که اورن بیرومز که سبب وشول طوغورده بولغان عذر مز اوشبو. بز اوزمز باغدار ایشاتنگ «پرس!» دیگان اوکئاینه قازانده پشوب کیلگان ایتنگ ماچی بولوب چابوب کیتوی وقویاشنگ طوقتالوب طوروی، کبه نك «غجدوان» غه کیلوی، غجدوان شهری بتون خلقی و آللری برله برایشان آرتندن اوسدره لوب کوچوب باروی کبک خبرلردن فائده لاندک. «کرامت واستمداد» اسملی اثرده بعض برمجمل قالغان اورنلر شول خبرلر سببیدن باخشی ایضاح قیلندی.

«کرامت الاولیا» حقیقده بولغان بز نك فکرلر مز نك اشعریلر برله معتزله لر آراسنده بولغان بیحشر که همده «تصوف» نی انکار ایتوب ایتماو که مناسبتی یوق. بز نك مسئله مز اول بیحشر که بتونلای باشقه. بو، «کرامت واستمداد» اسملی اثرده آچیق بیان ایتولدی. عبدالله احمرروف اسملی بر مکثار بو طوغورده رجما بالقیب تهملر قیلدی وبر کشینگ عرضی و ناموسی برله اوینا وینه غنه قناعت ایتمی حتی اسلام دینینگ اساسلرینه ده زور افترار یازدی. مسئله دن بتونلای معلوماتی یوق حالنچه کوچله نوب آراغه کیلوب قسلیدی. یازغان وسویله گان نرسه لر مز حقیقده علم اهللری و متفکر ذاتلر میق آستلرندن تبسم قیلوب طورماسلر، احمرروف کبک کشیلرنگ اصلسز اسنادلرندن، استهزاء و حقارتلرندن، طعن و تشنیعلرندن ضرر یوق. مونلر اوز اوزلرنی قینیلر و مطبوعات برله اوزلرینگ کیملر ایکانلک لرنی اعلان قیلوب طورالر. «فاسئلواهل الذکران کتیم لاتعلمون».

مطلب:

ایریکه باطر (۱)

(ابو بکر افندی دیویف نك اتناغرافیه غه عائد اثرلرندن ترجمه).

بورون زمانلرده، اونکان عصرلرده بیک تقوی، غایت صوفی بر آدم بار ایدی. اوزی نهاییه سز بای بولوب؛ تله گان نرسه سی یاننده، خدا مونگ دعاسن، بتون صورغانن بیره ایدی. بو کشی شول قدر دولتکه مالک بولا توروب، اوزنده

(۱) ایدیگه ۷۹۵ نجی عصر هجریده توفتامش خان طرفندن «یاغیلو» غه بیرلگان بارلقده ذکر ایتوله، قارا کز: ۱۸۸۸ نجی یلده ایبیراطورسکی، روسکی آثار عتیقه جمیعتنک ۳ نجی جلدنده رادلوفنک

حقیقده بر برندن اوزدردی؟ موندی خبرلردن نیندی بر نتیجه حاصل بولادر؟ شول «دین» نك حقیقیمی؟ آلی بولسه بو طوغورده مسلمانلر باشقه «دین» اهللری برله یاروشا آچقلر توگل. چونکه قشیری، عبدالرحمن الجامی، ابن حجر المکی، شعرانی کبک خوارق راویلری طرفندن روایت ایتولگان خارق عادتلر، باشقه «دین» اهللرینگ اوز عزیزلرینه نسبت بیره طورغان روایتلرینه نسبت برله بتونلای یوق همده ضعیف نرسه لردن کنه عبارت. خرسیتیانلر نك اوز اولیالرینه اسناد قیله طورغان کرامتلرینه قاراغانده ابن عربی نك «الفتوحات» ده سویلی طورغان کرامتلری و رسول الله قیلندن معراج غه آشولری ده برده ایس کیتارلک توگل. اگرده بر «دین» ده بولغان دلیللر نك خارق عادت اشلری شول «دین» نك حقیقینی کورسه نه طورغان بولسه هیچ شبهه یوق مونگ نتیجه سی اسلام دینی فائده سینه بولودن بیگره ک، ضررینه بولاجقدر.

هر بر ملت اوز عزیزلری قوللرنده صادر بولغان خارق عادتلرنی «کرامات» غه و باشقه لرده بولغاننی «استدراج» غه حمل قیلر و هر بر «دین» خلقی اوزلرنده بولغان خارق عادت خبرلری حقیقده «تواتر» بولونی دعوی ایتلر و شونگ برله برلکه اوز اولیالرینگ «رحمانی» و باشقه لردن صادر بولغان عجیب اشلر نك «شیطانی» بولوینه اشانالر. متواتر خبرلرده راویلر نك مسلمان بولولری شرط توگل ایکانلک معلوم.

درست، اگرده «اولیالر کز قوللرنده خارق عادت امرلر صادر بولور» مضموننده برر تورلی خبر رسول الله دن تبلیغ ایتلوب قالغان بولسه ویا که قرآن کریمدن شوندی بر مضمون آکلاشله ایدی بنده لر نك وظیفه لری «آما و صدقنا» دیب طورودن عبارت بولور ایدی. مسئله مونه شوشی نرسه اوستنده...

اولیالر قوللرنده خارق عادتلر صادر بولو اگرده اعتقادندن صانالوب واهل سنت برله معتزله لر آراسنده حدود علامتی بولوب یورماسه ایدی بو طوغورده برگنه سوزده سویله رکه لزوم تابماز ایدک، «ایران» برله «توران» صوغشلی، «فجاری» و «ذی قار» ماجرالری حقیقده غی خبرلر برله برجمله دن صاناب اوزار ایدک. اما اسلام اعتقادی، اهل سنت و الجماعت علامتی صانالغان نرسه نی جزاف روشده قبول ایتو ممکن توگل بلکه تیکشرو تیوشلی. دینده بصیرتلی بولو وبرهان غه تابع بولونک معناسی شول.

اوشبو سببیدن بو طوغورده بولغان دلیللرنی و شونگ برله برلکه خارق عادتلر حقیقده تارالغان خبرلرنی تیکشور که وهر برینی سوتوب قارواغه مجبورلک بار. مونگ ایچون ایسکی زمان خبرلری برله که آشنا بولو ییتمی بلکه بزدن مقدمگی کتابلرده یازالغان

خداغه تابشردق، اول سىگا، شهبه سز، ياخشى خاتون بولور، تىك شونى خاطر گده توت، سين آنگ باشينه، آياغينه هم قابرغاسينه قاراما، هيچ بر وقتده كوزگىنى توشر مه» ديلر.

قارت، كينجه صلونى اوينه كيتوره، كونلر، آيلر اوتنه، يىك محبت بلن تورالر. كونلرده بر كون قارت، كينجه صلونىك باشينه وكوز توشررگه ياراماغان باشقه اورنلر بنده قارى، يىك دقت بلن تىكشره، آياقلىرىنىك قوش آياقلىرىنه اوخشاغان كوروب حيران بولا. اويلانا، فكرلر نه؛ «بو جن قزى، آنگ بلن

تورو ياراماس، ديب آيوره، آق قوش كولمه گن يوروب ياره. كينجه صلو، اوز كولمه گن كيبوب؛ «اى مينم باى بتجهم!

مين يوكلى من، توقز يايق بلام بار، سينىك بالاك اول، سينىك اوچون صاقلار من، توقز طرفدن كيلوب قوشلغان بولنىك اور تاسنده سين آنى تابار سىك» دى ده اوچوب كيته. قارت اوزىنىك اشله گان اشينه اوكونه. قايعر اوبر نيچه كونلردن صولك، بالاسن ازله ب يولغه چغا. تون يورى، كون يورى توقز بولنىك كيلوب قوشلغان اورنن تابا مى. توقز آى ديگانده ازله گان اورننه كيلوب ييته. كينجه صلو باش اوستينه اوچوب كيلوب؛ بالاكىنى آل، مين آنى سبنگ اوچون صاقلادم، دى ده بالانى تاشلى،

قارت، بالانى آلوب اوينه قايتوب كيله. بالانى تريبه قىلورغه كرشه، تونى، كونى شونك آرتدن يورى. قارتقه بالا تريبه سى، آنك آرتدن يوروى يىك قيين طيولا. بردن يىك مشقت بولغانغه وايكنچيدن ده عبادتينه زيان كيتورگانىكه، بالانى بر قارچق غه تابشرده، اوزى درويش بولوب چغوب كيته. قارچق بالانى قارى، اوستره «ايدىگه» (۱) ديب اسم بيره.

ايدىگه زورايغاج، قويچى بولا، قوى آرتدن يورى. بركون ايرته برلن صحرا ده قوى باغوب يورسه، ايكي كشىنىك بر توبه اوچون تالاشقان كوره. ايدىگه نى كوروب، موگا حكىمگه كيلمه كچى بولالر. برسى توروب: «باداچىنىك بلوكى بوزولمايدى» ديگان بورو گىغىلر دى. «ئيدده شول چوپانغه بارامز، اول نهرسه بلن

(۱) نوغايچهدن آلتان مانقول داستانده بركوره بز، ايدىگه قوتلوقاى ميرزانىك اوغلو بولغان. قوتلوقاى ميرزا توقتامش خاننىك سرائنده قوشلر تريبه قىلوب تورغان. توقتامشنىك يىك قيمتلى، قدرلى قارچقلىرى بولغان. قوتلوقاى ميرزا شوشى نادر بولغان، هيچ بر مملكتده، هيچ بر خانلده تابلماى تورغان قوشلرنى يىك دقت بلن تريبه لهب اوستررگه بر كمگه ده بيرمه سكه مكلف بولغان بوقارچقلىرىنىك اوزن توكل حتى بوش بومر قسنده هيچ بر كشىگه بيرمه سكه تپوش بره كشىنىك قولىنه توشوب كيته قالسه، توقتامش اوچون هلاكت اول. توقتامشنىك شوشى مىلسز قوشلرى تورسندده آزيانىك زور حاكىمى بولغان شاه تيمور (تيمورلنك) ايشتوب قوتلوقاينه يىك قيمتلى بوله كلر بلن اوزىنىك ياقن كورگان بر خدمتچيسن بيره. قوتلوقاى كىلگان ايلچىنىك سوزلارينه. آنك قيمتلى بوله كلر بنه آلدانوب، شاه تيمورگه قارچقلىرىنىك بومر قارلرندن بر نيچه سن يوروب ياره. توقتامش بوخيانتنى بلوب قلوب، قوتلوقاينى هم آنك اوى اچن قروب بتررگه فرمان

صولك شونى توتارلق، شول دولتنى اداره ايتەرلىك براوغلى ده يوق ايدى. بره بالانى كورسه، يىك پوشونه شوندى اوغلى بولماوينه حسرتلر نه. خداغه ناله قىلوب شوندى بر فرزندنى بيروون تلى ايدى. كونلرده بر كون كىچ ياتارغه حاضرلر نكج، طهارتلر نوب نماز اوقى، خدادن اوزينه بر فرزند بيروون تلى، دعا قىله، يالونا، يانواره، ايشتكان بىلگان دعا لرن اوقوب يوقلارغه ياتا. شول كونى توش كوره، نينديدر هاتمدن بر تاوش: «اى بنده! اورنگدن تور، «آرومى طالعى قبله طرفينه يونال» دى.

اورتدن توراده بوتون بايغن، همه دولتن خداىك اختيارينه آنك قارامقىنه تاشلى ده قبله طرفينه يول توتا. كونلر، آيلر يورى تورغاچ، يىك ماتورغه آغوب ياتقان بر بولاقنىك يانينه كيلوب توقى. كورگان توش، ايشتكان تاوش تورسندده اويلى. شول وقت كوك يوزنده اوچ دانه آق قوش كورنه باشلى. مونگ باش اوستنده ئه يله نلر. آغوب ياتقان بولاقغه قونارغه تليار، مونى كورگاج، قورقوب، يوقارى تابا كبرى كوتارلر. بوكشى قوشلرنگ قونارغه تله گان كوروب، ئوله نلر، قووالار آراسينه ياشر نوب. پوسوب ياتا. قوشلر، كشىنىك كيتكان يوقلغن بلوب، بولاقنىك چيتينه كيلوب اوتورالر. اوستلر نده كى قوش كيوملرن تاشلاغاج ده غايت ماتور «برى» قزلرىنىك قياقتينه كره لر. بولاق صووينه كروب، شوپرداشوب شاياروب اوينى باشلىلر. مونى كوروب تورغان قارت كشى توزمى، بولارنگ ماتورلغى، نورانى بر مخلوق ايكانلىگن كورگاج، ياشر نوب تورغان اورشندن چغاده، قزلرنگ كيوملرن آلوب ياشرونه. قزلر قارتنىك بو اشن كورو بلن آبريلار، نيشله رگه بلميلر. قارتقه كيلوب يالونوب يالواره لر. كولمه كلرن بيروون اوتهلر. قارت طكلامى، ايشته سى ده كيلمى.

قزلر: «بابا! سز طكلاميسز ايكان بزنىك آرمزدن بر مزنى كوگلكرنگ ايكن ياقن كورگان صايلا ب آلكرده، باشقه لرمزنى اختيارينه قوبىكر» ديلر. قارت، آرالرندن برس، «كينجه صلو» اسملى ايكن ماتورن صايلا ب آاده، باشقه لرن ياره. برى قزلى كيتكان وقتلر نده: «بو بزنىك ايكن كچكنه سكلمز بولا، بز آنى

«توقتامش هم تيمور قتلنىك يارايغى» اسملى مقاله سن صحيفه ۶ هم ۱۵۰ ايدىگه، توقتامش خان مملكتنده «قارت آميتقه» اسملى بر كوتوجى طرفندن تابلغان. كوتوجى نىك بالاچاغاسى بولماغان. دالاده يورگان وقتنده بر آق چوپر كه برلن چرنالغان حالده تابوب، ايتگىنىك فونچينه صالغاز. اوينه كيتورگاج، قايدان تابقانى، نيچك كيتورگانى تورسندده صورغاغلر: «ايتكىنىك فونچينه تفوب كيتردم» ديگان. وايكنچى بر روايتده: توقتامش خان مسجدكه بارغانده ايتيك اچينه صالغان بر بالا تابقان. بو بالاغه شول مناسبت بلن «ايدىگه» ديب اسم بياركان قارا كز رادلوفنىك:

Образцы народной литературы тюркских племенъ живущихъ въ южной Сибири и Даунгарской степи часть IV, изд. 1872 г.

حکم قیلسه شوگا راضی بولامز. « دیب ایدیگه که کیله لر. برسی: « مونه بو تویه بالاسن کوب وقتدن بیرلی یوغالتقان ایدم، حاضرده تابدم، آناسی ده بار. « دی. ایکنچی برسی ده شول سوزنی نه یته. ایدیگه: « سز لر آنارن آلوب کیلگز، مین دعواگرنی بتره م، آنارن کیتورمه سه گز ممکن توگل، بولمی. « دی. آنارن کیتورهلر. ایدیگه، تویه نك بالاسن نوقتلامقچی بولا. بوته دولی، نوقتالامی، ایدیگه برایکی مرتبه قامچی بله ن اورغاچ بوته ییک قزغانچ تاوش بله ن اگراشه، شول وقت تگی تویه نك برسی کیلوب، بوته نی یالی باشلی، قزغانه، قزغانه آنالق شفقتی کیلوب، بوته بله ن برکه ا گراشه. ایدیگه: « مونا شول تویه، بوته نك آناسی. « دی. اول وقتلرده « ایدل » بوینده توقتامش خان اسملی برنوغای خانی بار ایکان. بو ییک مشهور خان بولوب، شهرتی، دانی بوتون اطرافنی توقتان ایکان. ایدیگه نك واقعه سی، تویه نزاعسی بو خانغه ایشیلوب، خاننگ دقتنی جلب ایکان. بو خان ییک زور کیگ مملکت ایسه سی بولسه ده، اوغلو بولماغانه، کوکلی صنق بولوب، بر فرزندنگ یوقلغی حسرتلنده ایکان. ایدیگه واقعه سی خاننگ آرزوسنی آرتدرغان، ایدیگه نی کیتورولرن، تیزلک بله ن حضورینه جیتک و لرن طاب قیلغان. خاننگ تله گانی جیرینه جیتکرله، ایدیگه نی کیتورهلر. خان ییک یاراتا، ماتور لغینه، سوزگه چیجه نلگینه حیران بولا. هر وقت یانده توتوب، اوزبالاسی شیکلی یاراتوب تریه قیله باشلی، ایدیگه اوسوب بو یغه جیتکاج، غایت ماتور، نظیر سز جمال ایسه سی بولا. کونارده بر کون بر قز بله ن یگت دعوا لاشوب خان غه کیله لر. قز: « نقصیر، شو یگت مینم آلتون یوزگه نی تارتوب آلدی هم ناموسیمه تیدی. « دیب شکایت ایته. یگت ایسه انکار قیله.

خان نیچک حکم ایتهرگه بلمی، اوبلاشه. کیکاشه، اوج کونگه قدر قطعی بر قرارغه کیله آلمی. ایدیگه: « محترم آتا، بو قز بله ن یگت اوج کوندن بیر کیله لر کیتلر. بولارنگ بره ر اشی بارمی؟ « دیب صوری. خان: « بولارنگ دعوالری بار، قزنگ نه یه توونچه یگت قزنگ آلتون یوزوگن آلوب، خیانت ایکان. جگت ایسه انکار

چغاره. قوتلوقاینک سوت قرداشی بولغان « ایسه بی » توقتامش نك بو یروغن ایشتوب ییک قورقا. قوتلوقای میرزانک نسلی بتوب کیتو خونی بار بولغانه، تون بله ن قوتلوقاینک اوینه کیله ده بلدرماسدن یشکده یاتقان ایدیگه نی آلا. آنک اورنینه اوزینک « کوب اوغل » اسملی اوغلن قویوب قالدره. ایدیگه زور ایفاچ، توقتامش خاند « کوب اوغل » اسمی بله ن خدمت ایکان. اوزینک چن اسمن به شرگان قاراگز سیمونف نك-Туземцы сѣве-ро-восточнаго кавказа اسملی اثرینک ۴۱۸ نچی صحیفه سن. ا. د.

ایته، یالغان دی. شونی نیچک حل ایتهرگه بلیم، آبراب تورام. « دی. ایدیگه: « مونی حل قیلوچیتن توگل. ییک ممکن، سز ایکیسینده چاقروب، قزنگ قولینه بر تویه ته ی بیروگزده شونی ییک نق قصارغه، یگتکه بیرماسکه قوشگز، یگتکه ایسه شونی تارتوب آورغه بیورگز شول وقت حقلق ظاهر بولور، دعوی حل قیلنور. « دی. خان بو مصلحتنی ییک یاراتوب، قز بله ن یگتتی چاقرا، قزنگ قولینه تویه ته ی بیروب یگتکه شونی آورغه قوشا. ییک اوزاق وقت تارتوشقاندن صوگ، یگت آری، تیرلی، پشه حالدن بایوب یغلا. تویه ته ینی قزنگ قولندن آلا آلمی. خان مونلرنی توقتاتوب، ایدیگه نك مسئله نی حل قیلون صوری.

ایدیگه: « نقصیر، کوردگرمی، یگت شول قدر طرشوب، تیرله ب، پشوب تویه ته ینی آلا آلمادی، قزنگ آلتون بالداغن آلوب خیانت ایکان شول تویه ته ینی قزنگ قولندن آلا آلمیمی؟ قزنگ دعواسی باطل، اورنسز. « دی. بر نیچه کونلردن صوگ خانغه دعوا لاشوب ایکی خاتون کیله. بر کچکنه بالانی هر برسی اوزینکی دیب دعوا قیله. خان نیچک حکم ایتهرگه بلمی. خان: ای مینم چراغم ایدیگه، بونی نیشلهرگه، نیچک حکم ایتهرگه؟ « دیب صوری.

ایدیگه: « نقصیر، بالانگ ایکی قولندن ایکی خاتونغه توتدرگزده، اورتاغه چاپگز، ایکیسن ایکیسینه توتدروب چابارغه ایکانده برسی ییک قاتی یغلاب: « نقصیر، اوترمه گز، زنه ار اوترمه گز، آکار بولسون، تیک بولسون. « دیب یغلی. ایکنچیسی ایسه، « نقصیر، چاپگز، اوترگز، ایکیمزگه ایکیسی بولور. « دی. ایدیگه: « نقصیر، کوردگرمی، تگی اوکسوب، اوکسوب یغلاغان، سلامت قالوون تله گان خاتون، شول بالانک آناسی بولا، آنالق شفقتی سلامت قالوون تلی، اولوون تلمی، ایکنچیسی نك دعواسی یالغان. « دی.

شوشی واقعه لردن صوگ، ایدیگه خلق آراسنده ییک مشهور بولوب کیته. خان ییک یاراتا، اوز اوغلندن آرتق کوووب تریه ایته باشلی. ایدیگه ییک راحت گنه خاننگ سراینده وقتن اوزدره. کیله چکده نرسه کوردچک، نیندی واقعه لر آنی کونه، استقبال برده سی آستنده به شرنگان. معلوم ایماس.

توقتامش خاننگ غایت ماتور بر خاتونی (۱) بار ایکان. بو خاتون ایدیگه که شول قدر عاشق بولا که اوزن اوزی توتا آلمی، تونی، کونی بوتون فکری ایدیگه خصوصنده بولا. ایدیگه نی کورگان وقتنده اورننده تورا آلمی، درلدی، قالترانه، کوزلری یاشکه تولوب

(۱) سیونف اثرنده بر خاتون «دانا ییکه» اسمنده. ا. د.

آه اوروب بیرگه یغلا.

کونلرده بر کون توقتامش خان آوغه کیته. خاتونی خاننگ یوقلغندن فایده لایوب، ایدیکه نگ یاینه کره: «آه مینم عاشق بولغان مانورم، مین سینی صولک درجهده یاراتام، بوتون وجودم بلهن سویهم، سینسز تورا آلمیم، آل مینی اوزکنک قوچاغک، مینم محبتمنی قایتارما مینی اوترمه» دی.

ایدیکه: «ای مینم قدرلی آنام، مین سیگا بالا بولام، سین مینم توغان آنام بولماسه کده سینی اوز آنام قدر سویهم، نیچک ایتدروب سین نه بئکان اشنی اشلیم و شوندی خیانتی ایتیم!» دی. خاننگ خاتونی بیک امیدسز بولوب، ایدیکه گه غایت آجوی قوزغالا، آگار فارشی کوکلنده بر قاره نقطه صاقلی. خان آودن قایتقانک صوکلنده، خاننگ بیکه سی: «تقصیر، سین تریه قیلغان ایدیکه، بخت یولدزنده توغانه اوخشی، آنک حضورنده بار نهرسهده ملایم، همه نهرسه آگار مطیع کورونه. سینک تختک زیان کیترماسه یارار ایدی.» دی.

خانغه بو سوز برده تأثیر ایتمه گانگه؛ «مین آنک تختنی آلوندن قورقام، اول آور، مونا ایرتهن سلام گه کیلگان وقتده سیزه رسک.» دی.

خاننگ بیکه سی خانغه بلدرمه سدن تختک اوستینه توشه لگان کله مگه اینه قادی. ابکنچی کون ایدیکه سلاملقدن چقغان وقت، خان بیکه: «تقصیر، سیزدگرمی، اول بالانک سزنی اوترو اوچون قورقنچلی ایکان، بلد گرمی؟» دی.

خان بیکه، چاپاینه قادالغان اینه نی کورساتوب؛ «مونه تقصیر، سزنگ تختکزه اینه قاداغان، سزنی اوترو اوچون شول اشنی اشله گان.» دی.

خان: «ایبو، اوزمده براوگفایسزلق سیزهم، موگار قارشی نهرسه اشله رگه کیره ک؟» دی.

خاننگ بیکه سی: «تقصیر اول بیت خان نسلندن، نیچکه تریهده اوسکان کشی، ناچار آشله آگار کیشمهس، صاصوب قالغان قوینک باورن آشاتیق، اول آنی شبهه سز، آورو قیلور، توزماس، شوندن اوله اول، آندن قوتولسه، تاغنده بر چاره بار، آنی صوکلندن قیلورمز.» دی.

خان بیکه معقول کوره، خان بیکه باورنی پشروب کیتره. ایدیکه آنی کیسه گه بولگالهب، اوواقلاب توراب، توراب آشی؛ بر نهرسه بولمی.

خان بیکه: «ایندی نیشلیمز، مونگ برده تأثیری بولمادی آخرسی.» دی.

خان بیکه: «تقصیر، ایرتهن ایرته تورمن ده بر استکانگه سیدک قویارمن، ایدیکه کیلگنده اچملک اچهرگه قصتا، نیچک ده بولسه، اچر، اچهرگه رضایلیق بلدرسه، شوشی سیدکنی اچرسک.» دی. ایرته بلهن ایدیکه کیلگاج، خان اچملک اچهرگه دیملی، حاضرله تگان نهرسه نی بیره. ایدیکه آوزینه آلب، اوکینه، صولینه ایکی مرتبه سیوب، قالغان اچده، بر سوز نه تماسدن چغوب کیته. کوکلنده خاننگ شوخیاتینه قارشی بر آچو طووا. صحرانغه چقا، تیکه آطالرینگ نسلندن بولغان «ساراسپان» اسملی آطن ازلهب تابوب منهده، بر طرفه قاراب یول توتا.

خان بیکه: «ای مینم تقصیرم، سز ایدیکه نگ معامله سن سیزدگرمی، باورنی بر نیچه کیسه کسه بولگاله وی سزنگ دولنگزنی شوندی واق کیسه کرگه بولگاله رمن دیگان سوز بولا. اچملکنی اوگنه، صولغه توگویی، شول اچملک شیکلی سینک خلفکنک قانن توگارمن دیگان سوز بولا. نیچک ده بولسه، حیله بلهن ایدیکه نی، کیتکان یولندن قایتاررغه، بر عقللی کشینک یاردمی بلهن کیتوررگه کیره ک.» دیدی.

خان بو کیکاشنی تیوشلی تابوب، مملکتینه جاوچیلار ییارتیه، الوغ کچینن حیدرتا، بولار آراسنده مک یه شکه کرگان «قارت (۱) بابا» اسملی بر کشی بار ایکان. خان هر وقت هر بر اشدنه بوکشیکه کیکاش ایته، بونک مصلحتی بلهن یوری ایکان.

قارت بابا اوزینک عمرنده کورگان، بلگانلرن سوبلی. باشندن اوتکان قزقلی واقه لرنی نه تیوب خاننگ کوکلن آچا، جوواتا بولغان.

(آخری بار.) ترجمه ایتویسی: احمد سردار.

(۱) سیمونف کتابنده قارت بابا ۱۸۰ یاشلک بر جرجی ایتدیریلوب تصویر ایتله. اسمی «فرزدق بن شاپان» بولوب اوزی خیره لی. ا. د.

ناشری: «محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفلر».

محرری: رضاه الدین بن فخرالدین.

580

«شورا» اورنبورغره اوه بشه کونره بر حقیقانه ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در.

ГАСКА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ ОБЛЖКИ 30 КОП., АНЗ И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. «ШУРО».

آبونه بدلی: سنه لک ۱۰ صوم، آتی آیلق ۵ صوم ۴۰ تین. اوج آیلق ۲ صوم ۸۰۰ بر آیلق ۱ صوم، بره ملب ۵۰. جیت مملکت گه بلقی ۱۱ صوم.

ШУРО

№ 15

АВГУСТА 1 = 1917. ГОДА.

«ابن تیمیه»

رضاء الدین بن فخرالدین انری

اسلام عالمینک ایک مشہورترین بولغان ابن تیمیہ
نگ ترجمہ حالی، مسلکی و فکر لری باغان ۸۱۴
ییلک بر انردر. حتی پوچتہسی ایله برلکده ۹۰ تین.
هر بر مشہور کتابچیلرده ساتلور. باش اصقلادی
«وقت» اداره سنده.

«ابن عربی»

رضاء الدین بن فخرالدین انری

شیخ محیی الدین بن عربی ترجمہ حالی حقندہ ترتیب
ایتولگان بر رسالہ در، موندہ ابن عربی ننگ مسلکی
واوزینہ خاص بولغان فکرترین مہملری ذکر ایتولگان.
۱۴۶۶ ییندہ باصغان بو رسالہ ننگ حتی پوچتہسی برله
برلکده ۹۰ تین. باش اصقلادی. «وقت» اداره سنده.

تصحیح

۱۳ نچی شوراده ۲۸۹ نچی بیت ۲ نچی باغانادہ
«عمللرندہ» دیگان سوزنی «عمللرندہ» دیب ،
۲۹۰ نچی بیت بر نچی باغانادہ ۱۸ نچی یولده
«الوسمها» نی - «نفسا لاوسمها» دیب ، ۲۹۱ نچی
بیت ۱ نچی باغانا ۱۴ نچی یولده «کتابلرن» دیگان سوزنی
«کتابلرنی» دیب اوقورغہ تیوشلی.
۱۴ نچی «شورا» ۳۱۴ نچی بیت ۱ نچی باغانا
۱۴ نچی یولده «مصدرہ» دیگان سوزنی «مصدرہ
ایتولدی» دیب اوقورغہ تیوشلی موندن باشقہ دخی
برقدر یا کیشلر کینکان بولسده اوقوجیلرنگ اوز
بلوریشہ اشانوب سوز اوز ایتولمادی .

ابن بطوطہ ننگ

دشت قیچاقده سیاحتی

مترجمی: رضاء الدین بن فخرالدین

بھاسی ۵۶ تین، پوچتہ ایله ۵۶ تین. باش اصقلادی
«وقت» اداره سنده.